Svensk och kroatisk terminologi rörande turism med fokus på naturturism

Matacun, Ena

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:144001

Rights / Prava: Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

ZAGREBS UNIVERSITET

FILOSOFISKA FAKULTETEN

INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISTIK

Ena Matacun

Svensk och kroatisk terminologi rörande turism med fokus på naturturism

Masteruppsats

Handledare:

Goranka Antunović, fil.dr.

Zagreb, juli 2021

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1

I. Inledning 3
II. Fackområdet turism 4
II.1. Naturturism 5
III. Teoretisk bakgrund: terminologiarbete och terminologilära 7
III.1. Historisk översikt över institutionell terminologiarbete i Sverige 8
III.2. Terminologilära och terminologiarbete 9
IV. Principer för att skapa en svensk-kroatisk terminologisk ordlista gällande turism med fokus på naturturism 14
V. Ordlistan 17
VI. Diskussion 34
VII. Slutsats 37
VIII. Sažetak 38
IX. Summary 39
X. Litteraturförteckning 40
XI. Översättningar från svenska till kroatiska 44
XI.1. Svenska källtexter 44
XI.1.1. Terminologilärans grunder 44
XI.1.2. Så uppstod det svenska namnsdagskaoset 48
XI.2. Översättningar till kroatiska 52
XI.2.1. Osnove terminologije 52
XI.2.2. Kako je u Švedskoj izbio imendanski kaos 56
XII. Översättningar från kroatiska till svenska 60
XII.1. Kroatiska källtexter 60
XII.1.1. Priča o parku 60
XII.1.2. Upute za uporabu 64
XII.2. Översättningar till svenska 71
XII.2.1. Parkens historia 71
XII.2.2. Bruksanvisning 75
XIII. Källtexter 82

I. INLEDNING

Syftet med den här masteruppsatsen är att skapa en svensk-kroatisk ordlista med termer rörande turism, i synnerhet termer som betecknar en speciell typ av resande - naturturism. För att kunna utarbeta en sådan lista måste man undersöka begreppet *turism* först, dess innebörd och turismens roll och betydelse i dagens samhälle. Globalt sett är turism inte bara en företeelse som omfattar ett utbud av varor och tjänster utan också omfattar den „aktiviteter som resenärer utgör när de vistas på platser utanför sin vanliga omgivning“ (Tillväxtverket 2016: 3). Turismen är faktiskt ett lands näringsverksamhet, industri och en viktig inkomstkälla. *World Tourism Organization* (UNWTO) framhöll 2009 att den globala turismen kommer att växa med 50 procent fram till 2030 (Fredman, Lundberg, Wall-Reinius 2009: 7), vilket betyder att den har en enorm betydelse för många länders ekonomi såväl som deras respektive bilder internationellt. Inom ett sådant brett område kommer jag att fokusera närmare på naturturism därför att denna typ av turismen är ett relevant fenomen för både Sverige och Kroatien. Båda länderna är kända i hela världen för sin vackra och unika natur vilket gör dem populära turistiska destinationer för både utländska och inländska turister som alla brukar vistas i och njuta av naturen och naturrelaterade aktiviteter. Enligt Naturturismföretagen, branschorganisationen för svenska företag med verksamhet inom naturturism och ekoturism, är: „naturen en av Sveriges främsta reseanledningar“ (2018: 4). Följaktligen blir resande en självklar del i livet och man kommer allt mer i olika situationer där man måste använda begrepp som har med turism att göra. Det finns ett behov att benämna sådana begrepp, att behandla, samla och ordna dem. Därför är terminologiarbete inom naturturism och turism i allmänhet av stor vikt för moderna samhällen och deras verksamhet.

I det första kapitlet av masteruppsatsen kommer jag att beskriva turism, naturturism och deras framväxt i Sverige och Kroatien, i den andra kommer jag att syssla med den grenen av språkvetenskap som utforskar termer: terminologilära. Här kommer jag att betrakta disciplinen själv och dess grundläggande element, nämligen *begrepp*, *definition* och *term* samt anföra några principer och normer man bör följa när man skapar en termbank, en terminologisk ordlista eller en flerspråkig ordbok som blir till som resultat av terminologiarbetet. Slutligen kommer jag att presentera min egen ordlista med svenska termer rörande turism med fokus på naturuturism, grundad på olika svenska referensverk och publikationer utgivna av svenska myndigheter samt de svenska termernas kroatiska motsvarigheter hämtade från kroatiska turismlärroböcker och turistiska ordböcker. I UNWTO:s definition som beskriver turismen som „människors aktiviteter när de reser till och

vistas på platser utanför sin vanliga omgivning för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften“ (Tillväxtverket 2016: 3) nämns redan en term inom området turism (*vanlig omgivning*) som vi kan betrakta som ett nyckelbebgrepp och inkludera i ordlistan.

II. FACKOMRÅDET TURISM

Svensk ordbok (2009) definierar *turism* som ”resande i nöjes- eller avkopplingssyfte”. Orboken ger oss den enkla definitionen som bara nämner två möjiliga syften med turism (nöje eller avkoppling). Definitionen innehåller inga vidare uppgifter om vem som utgör resandet, inga uppgifter om turismen som resande med flera syften eller som en näringsverksamhet turismen faktiskt nuförtiden är. Den ovannämnda definitionen hämtad från Tillväxtverket visar i verkligheten vad turismen enligt FN-organet UNWTO (*United Nations World Tourism Organization*) byggs på. Denna förklaring lägger fram en bredare beskrivning till termen. Till skillnad från ordbokens definition nämner den inte bara fritid som syftet med turism, utan också affärer och andra möjliga syften. Dessutom nämner den inte bara begreppet *resande* utan också *aktiviteter* människor gör när de vistas på platser utanför sin *vanliga omgivning*. UNWTO:s definition antyder alltså hur omfattande och komplex turism i våra dagar är. Hur stor betydelse turism har för Sverige visas också av statistiska uppgifter, exempelvis att turismen utgjorde 2,5 procent av Sveriges BNP år 2019, enligt Tillväxteverkets webbsida (https://tillvaxtverket.se). Tillväxtverket är en av de myndigheterna som i Sverige är ansvariga för turism och turismstatistiken. Myndigheten hör till Sveriges Näringdepartementet och enligt dess officiella webbsida betraktar myndigheten turism utifrån ett ekonomiskt perspektiv och ser turismen som en växande sektor som globalt sett har blivit en huvudsaklig inkomstkälla och handelsvara för många länder. Sverige är inte ett undantag.

Čavlek et al. (2011: 237) påpekar att turism är en stark komponent i många länders ekonomi, speciellt i Kroatien. I det lilla landet med dess långa kust och många naturskönheter räknar folk med turism som en betydande resurs, speciellt bad- och solturism, tack vare den Adriatiska kusten.

Det finns en mängd olika typer av turism, *Svenska turistföreningen* anför på sin webbsida de följande aktiviteterna som mest viktiga: vandring, skidåkning, kultur och stad, familjeaktiviteter, hälsa och harmoni, kombinationsturer[1]. Beroende på besökares intressen kan vi alltså nämna följande typer av resor: ”matturism, naturturism, ekoturism, sol- och badturism, agroturism, hälsoturism, vinterturism m.fl” (Tillväxtverket 2016: 11). Enligt

[1] https://www.svenskaturistforeningen.se/ besökt den 12 juni 2021

Čavlek et al. (2011: 39) blir däremot de alternativa formerna av turism allt viktigare i Kroatien, där natur, kultur och olika aktiviteter står i fokus. Alla de dominerande formerna av turism och alla andra typer bidrar till Sveriges ekonomi också, förstås, men enligt Fredman Lundberg och Wall-Reinius är: ”natur och naturrelaterade aktiviteter är viktiga motiv för mycket av resandet i Sverige” (2009: 10). Författare som skriver för Naturturismföretagen håller med och påstår är naturturism lyfts fram som en särskilt betydelsefull resurs för den svenska turismen: ”Vi ser idag en växande efterfrågan på natur- och kulturbaserade upplevelser och Sverige har god potential och mycket att vinna på att utveckla dessa reseanledningar ytterligare” (2018: 3).

II.1. NATURTURISM

Fredman, Lundberg och Wall-Reinius (2009: 6) hävdar att det inte finns en vedertagen definition som kan omfatta alla kunskaper om naturturismen men om turismen är *resande i nöjes- eller avkopplingssyfte* kan naturturism beskrivas som *resande i nöjes- eller avkopplingssyfte som sker i naturen*. Det är alltså naturupplevelser och naturbaserade aktiviteter som står i centrum. Senare lägger de till att ”naturturism är förflyttad konsumtion i form av aktiviteter, boende, måltider och andra turismtjänster där själva naturupplevelsen är i centrum” (ibid. 8). Allt fler internationella turister söker genuina men bekväma och lättillgängliga naturupplevelser. Sverige är i stor del täckt av skog, en femtedel av det utgörs av fjäll och i landet finns det nästan 100 000 sjöar, en kustlinje som sträcker sig på 2 700 kilometer och skärgårdar med över 60 000 öar (ibid. 6). Inte bara internationella turister driver naturbaserad turism, även bland svenskarnas fritids- och attraktionsresor har minst en tredjedel ett eller flera motiv i relation till orörd och vacker natur (ibid. 10). Naturen som samtidigt är tillgänglig, tack vare Sveriges allemansrätt. Allemansrätten är en grundlagsskyddad rätt som gör den svenska naturen tillänglig för alla, den innebär att människor: ”får ströva fritt omkring skog och mark och att de kan plocka bär och svamp utan att fråga någon om lov” (Söderberg 1994: 349). Rätten, som är unik för Sverige, gäller på både land och vatten och den gör det möjligt att uppehålla sig där under en kortare tid. Med tanke på alla andra rättigheter, sätter allemansrätten gränser till vad som är tillåtet. ”Inte störa, inte förstöra är den grundläggande tanken i allemansrätten” (Bengtsson 2004: 6). Det betyder att man bör visa hänsyn för naturen inklusive djuren, akta den känsliga naturen, inte göra någon skada och ta med sitt skräp. I avsnittet rörande allemansrätten anför Söderberg (1994: 394) följande regler som man får rätta sig efter när man vistas ute i naturen: man får färdas över privata mark och vatten, tälta och plocka bär, svamp och blommor son inte är fridlysta;

man får inte skada mark, gå på åkern, skräpa ned, fiska eller jaga utan motsvarande tillstånd, elda på klippor och stenar. När det gäller särskilda områden som nationalparker och naturreservat begränsar allemansrätten mänskliga aktiviteter inom dem, till exempel är det förbjudet att tälta, att göra upp eld och plocka blommor där.

Naturturismens potential i Sverige erkändes 2015 då Näringsdepartementet gav landets officiella sida för turism och turistinformation *VisitSweden* särskilda resurser för att utveckla naturturism i Sverige och öka kännedomen om Sverige som naturdestination på den globala marknaden.[2] För att uppnå detta mål har följaktligen ett program som kallas för *Hållbar natur- och ekoturism på landsbygden* skapats och genomförts i Sverige. När det gäller naturturism är allemansrätten den som gör Sverige speciell i världen. Under våren 2017 har initivativet *Freedom to Roam* pågått på internationella sociala medier med syftet att introducera den svenska allemansrätten och gör den svenska naturen verkligen tillgänglig för alla genom att ladda upp hela landet Sverige på den kända webbsidan *Airbnb*. Några månader efteråt kom intresserade turister verkligen till Sverige tack vare projektet *The 72 Hour Cabin*. Fem utländska medborgare med stressiga yrken fick en möjlighet att resa till Sverige och i tre dygn koppla av i den svenska naturen och njuta av den svenska naturnära livsstilen. I 72 timmar observerades deras hälsa av stressforskare från *Karolinska Institutet* i Stockholm som insåg att deltagarnas stressnivåer minskade, deras blodtryck sjönk och närheten till lugn i naturen gjorde att deras kreativitet ökade. Det är viktigt att nämna att detta framgångsrika projekt fångade uppmärksamhet i medier som brittiska *The Telegraph*[3] och amerikanska *Lonely Planet*[4]. I januari 2019 implementerades ett originellt projekt till, *The Edible Country*[5] - en restaurang i naturen. På några ställen på landet kunde man boka en plats vid ett träbord i naturen och laga sin egen mat av ingredienser man själva samlat i naturen runt omkring. En gång till lyckades ett svenskt projekt dra uppmärksamheten till den svenska naturen i internationella medier som *The Telegraph*[6], *The Washington Post*[7] och *cossa.ru*[8]. Slutligen är det av stor vikt att Sverige arrangerade en internationell världskongress för naturturism 2019.

---

[2] https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/07/regeringen-starker-svensk-turismexport/ besökt den 12 juni 2021
[3] https://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/europe/sweden/articles/swedish-holiday-lower-your-blood-pressure/ besökt den 12 juni 2021
[4] https://www.lonelyplanet.com/articles/72-hour-cabin-visit-sweden besökt den 12 juni 2021
[5] https://visitsweden.com/ediblecountry/ besökt den 12 juni 2021
[6] https://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/europe/sweden/articles/forage-sweden-posh-picnic-travel-trial/ besökt den 12 juni 2021
[7] https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2flifestyle%2ftravel%2fin-sweden-a-diy-dining-adventure%2f2019%2f07%2f25%2f30da5ee8-a748-11e9-86dd-d7f0e60391e9_story.html%3f besökt den 12 juni 2021
[8] https://www.cossa.ru/news/229692/ besökt den 12 juni 2021

Adventure Travel Trade Association som stod bakom *Adventure Travel World Summit* valde Sverige på grund av alla de ovan nämnda projekten såväl som allemanrätten och program som genomförs och hjälper utveckla naturturism. Alla nämnda projekten och framgångsrika resultat bekräftar vilken enorm betydelse naturturismen har för Sverige och hur nödvändigt det är att utveckla den i framtiden och förstå alla begrepp och termer rörande naturturism.

I själva verket är det inte tillräckligt att vara en turist i praktiken, det vill säga att bara resa. Hand i hand med ökat intresse för turism i dagens samhälle kommer ett krav på en effektiv kommunikation och användning av alla begrepp som betecknar turismrelaterade företeelser på ett adekvat sätt. Det finns ett behov för ordlistor och termbanker som omfattar alla basbegrepp och termer som används i turismen. Termbanker och terminologiska ordlistor som inte bara skulle hjälpa undvika onödiga missförstånd i kommunikationen utan också bidra till ett bättre samförstånd. Ju större turismbranschen i både Kroatien och Sverige är, desto starkare representerade är turistiska termer. Här vill jag försöka organisera begrepp relaterade till naturturism i en ordlista och redogöra för ämneområdets terminologi på ett entydigt och klart sätt för att underlätta både kommunikation och översättning. För att kunna göra det är det dock nödvändigt att först betrakta terminologins teori, det vill säga terminologilära och att utforska själva terminologiarbetet.

III. TEORETISK BAKGRUND: TERMINOLOGIARBETE OCH TERMINOLOGILÄRA

Språkets viktigaste funktion är effektiv kommunikation (Spri 1999: 5). När det handlar om kommunikationen inom ett fackområde är det särskilt viktigt att språket är utvecklat, tydligt och entydigt så att man kan uttrycka sig och förstå andra fackmän. I denna del av masteruppsatsen kommer jag att syssla med terminologiarbete, terminologilära och deras mest betydande teoretiska aspekter. Min främsta källor är *Metoder och principer i terminologiarbete* utgivet av Spri i samarbete med Tekniska nomenklaturcentralen (TNC). Spri är, som det står i början av deras rapport (1999): ”ett fristående utvecklingsinstitut som arbetar för att förbättra hälso- och sjukvården. Arbetet syftar till att utveckla sjukvårdens kvalitet, ta fram metoder för effektivare resursutnyttjande och underlätta utbytet av information mellan olika vårdenheter”. Det sista är speciellt viktig för terminologin. Dessutom har jag konsulterat TNC:s utgåva av *Terminologiguiden: en introduktion till terminologiarbete i teori och praktik* som innehåller all fundamental kunskap som är nödvändig för att utöva terminologiarbete på ett riktigt sätt och allt det omfattar: termval, begreppsanalys och definitionsskrivning. *Terminologiguiden* är en översättning av verket

Guide to Terminology av Heidi Suonuuti, som tidigare arbetade vid *Terminologicentralen* i Finland (TSK). Den svenska versionen har bearbetats av TNC något för att anpassa den till svensk publik.

III.1. HISTORISK ÖVERSIKT ÖVER INSTITUTIONELLT TERMINOLOGIARBETE I SVERIGE

Behovet av en förening som skulle arbeta med terminologi och fackspråk uppstod på 1900-talet och det var 1941 då en ideell förening för terminologi- och nomenklaturfrågor grundades som kallades för *Tekniska nomenklaturcentralen* (*TNC*)[9]. Så småningom byttes föreningens namn till *Terminologicentrum* (*TNC*). Föreningen var ansvarig för terminologi och gav ut ordlistor över terminologin i olika branscher. TNC sysslade också med fackspråk och skrivregler, dessutom svarade den på olika terminologifrågor och löste terminologiproblem. I december 2018 beslutade emellertid regeringen att överföra ansvaret för svenskt terminologiarbete till *Institutet för språk och folkminne* och som följd lade ned TNC. Samma månad bildades dock en ny statsunderstödd ideell förening för terminologi och fackspråk *Terminologifrämjandet*. Förfeningen har overtagit TNC:s verksamhet och ansvar för, bland annat, *Rikstermbanken* som TNC underhöll och utvecklade på uppdrag av Sveriges regering.

Rikstermbanken är Sveriges nationella termbank som finns på nätet och består av begrepp och termer som rör fackspråk från en mängd ämnesområden, hämtade från ett stort antal källor. Den nationella termbanken öppnades i mars 2009 och nya termer och begrepp har tillagts ständigt sedan dess. Tillgång till svensk terminologi är alltså fri och den är självklart öppen för alla översättare, fackexperter, studenter, medier, företag, myndigheter och så vidare. Utom termers entydiga definitioner innebär banken termer på flera av Sveriges minoritetsspårk och till och med engelska, tyska, franska och ryska ekvivalenter till svenska termer, såväl som förkortningar till svenska termer. Målsättningen med *Rikstermbanken* är att omfatta så många ämnesområden som möjligt. Därför inbegriper den terminologi från framstående områden som ekonomi, juridik, teknik samt hälso- och sjukvård och dessutom från många andra områden som osttillverkning, musiketnologi, järnframställning och arkivkunskap[10].

[9] https://terminologiframjandet.se/h552a9FtZ/tnc-historia-1935-1944/ besökt den 12 juni 2021
[10] Om Riksbanken https://www.riksbank.se/sv/om-riksbanken/ besökt den 12 juni 2021

För att kunna organisera begrepp relaterade till naturturism i en ordlista och utarbeta en terminologisk ordlista eller en termbank måste man först få en viss kunskap om terminologilära och terminologiarbete, vilket gör jag i det följande kapitlet.

III.2. TERMINOLOGILÄRA OCH TERMINOLOGIARBETE

Enligt *Svenska Akademiens ordbok* är ordet *terminologi* tvetydigt (SAOB: *terminologi*, tryckår 2004). Den första förklaringen i ordboken definierar begreppet som „vetenskapen om system“ den andra som ”förråd av termer”[11]. Enligt den andra definitionen kan vi tala om terminologi som ett system av särskilda termer som används inom ett visst verksamhetsområde, till exempel medicinsk terminologi. En sådan terminologi, terminologi som hör till ett ämnesområde kan redovisas i en terminologisk ordlista, en flerspråkig ordbok eller en termbank. Terminologiska listor kan täcka fackspråk från ett eller flera verksamhetsområden och de utarbetas vanligtvis av terminologer tillsammans med andra experter inom verksamhetsområdet. Begreppen i *Rikstermbanken* presenteras för det mesta i termposter, som innehåller information om begreppet i fråga och består av termer och definitioner på ett eller flera andra språk. Den finska ordlistan *Finto* beskriver en terminologisk ordlista genom att säga att den ”omfattar uppgifter om och benämningar för begrepp som tillhör olika fackområden”[12].

För att kunna skapa en sådan terminologisk ordlista, bör man först analysera alla fackspråkliga problem och använda teminologilära som utgångspunkt. Enligt Spri (1999: 6) är *terminologilära* en synonym till SAOB:s första definition för *terminologi*, vilken beskriver den som en vetenskaplig disciplin. Man kan således tala om *terminologi* som en vetenskap om hur ett ämnesområdes begrepp och deras benämningar bildas, struktureras, utvecklas och används. I detta fall är *terminologiarbete* viktigt, alltså praktiskt arbete med fackspråkliga termer som aktivt används inom olika ämnesområden och som utgår från terminologiläran. *Terminologiguiden* påpekar att ”terminologiarbete är en tvärvetenskaplig metod med syfte att ordna och överföra kunskap. Allt terminologiarbete ska byggas på att begreppen och relationerna mellan dem analyseras och struktureras” (Suonuuti 2008: 14) och därför är det nödvändigt att avgränsa och förklara dem först.

[11] https://svenska.se/tre/?sok=terminologi&pz=1 besökt den 12 juni 2021
[12] https://finto.fi/tt/sv/page/t112 besökt den 12 juni 2021

Enligt Institutet för språk och folkminnen är terminologilärans grundläggande element *referent*, *begrepp*, *definition* och *termer*[13]. Innan man börjar med att utföra terminologiarbete och analysera termer för att skapa en terminologisk ordlista, en flerspråkig ordbok eller en termbas är det nödvändigt att tydliggöra förhållanden mellan alla dessa grundläggande element. I Spri (1999: 8) avgränsas de tydligt. Den första av dem, *referent,* definieras som en företeelse existerande i verkligheten, med tanke på att en del referenter kan vara konkreta, t.ex. väsen, föremål och material medan andra är abstrakta, det vill säga de inte kan uppfattas med sinnena, t.ex. känslor och ideologier. Varje gång någon nämner en referent framkallar vårt medventande abstraktioner av dess egenskaper (*kännetecken)* som slås ihop i vårt medventade för att forma en mental föreställning om en grupp av referenter. Denna mentala föreställning, som existerar i vår kognitiva värld och motsvarar referenten, kallas för *begrepp*. Inom terminologiläran definieras *begrepp* som ”en kunskapsenhet som består av en unik kombination av kännetecken” (ibid. 8). Vi kan dra slutsatsen att alla begrepp avspeglar företeelser (*referenter*) i verkligheten och grundas på egenskaper (*kännetecken*). De fullständinga kännetecknen som bildar ett begrepp kallas för *intension* eller *begreppsinnehåll*. Som exempel har vi begreppet *resa* vars intension innebär *lång* (*längre*), *förflyttning*, *med hjälp av transportmedel*. Ett begrepps *extension* eller *begreppsomfång* täcker alla referenter i verkligheten som ett begrepp omfattar, exempelvis täcker begreppet *resa* olika typer av resor som utförs, t.ex. *endagsresa, flerdagsresa, rundresa*. Det är viktigt att nämna att både intension och extension inte bara kännetecknar termer utan de spelar också en betydande roll när man vill beskriva ett ”vanligt” ords betydelse. Därför kan intension och extension användas för att klargöra ett begrepp (Suonuuti 2008: 15) vilket betyder att det finns två typer av definitioner, beroende på vad en definiton baseras på, termens intension eller extension. Enligt Spri (1999) är *innehållsdefinition* baserad på en terms intension och den inleds med närmast överordnade begrepp (t.ex. *turismbesök avser en typ av besök…*) till termen i fråga och fortsätts med alla särskiljande kännetecken, t.ex. Turismbesök avser ”en typ av besök på en plats under en resa“ (ibid. 13). *Omfångsdefinition* utgår ifrån en terms extension, det vill säga omfångsdefinitionen innehåller alla underordnade begrepp (t.ex. *alternativ turism är kulturturism, ekoturism och djurturism*).

Det finns två typer av begrepp, den första typen syftar på en unik referent och kallas för *individualbegrepp,* t.ex. *Öresundsbron*. Den andra typen kallas för *allmänbegrepp* och den anknyter till flera referenter därför att de framkallar några gemensamma associationer hos

[13] https://www.isof.se/lar-dig-mer/kunskapsbanker/lar-dig-mer-om-facksprak-och-terminologi/grunderna-i-terminologilara besökt den 12 juni 2021

oss (t.ex. *resa*). Man kan dra en slutsats att begrepp i sig inte är självständiga, de är alla knutna till varandra. Om vi fokuserar på begreppen *resa*, *endagsresa*, *flerdagsresa* kan vi märka att de har några gemensamma egenskaper och det är klart att de är på något sätt kopplade till varandra. Begrepp som är anknutna till varandra bildar tillsammans ett begreppssystem som är viktig för terminologiarbete därför att ”en analys av relationerna mellan begreppen och ett inordnande av dem i begreppssystem är en förutsättning för ett framgångsrikt definitionsskrivande” (Spri 1999: 16).).

Begrepp existerar, alltså, bara i tankevärlden. De är byggda på olika kännetecken och egenskaper en referent framkallar i vårt medventande. För att kommunicera behöver man benämningar till dessa abstrakta begrepp, det vil säga *termer*. *Definitioner* kan förklaras som ”muntliga eller skriftliga beskrivningar av begreppet som skulle hjälpa till att avgränsa begreppet mot andra begrepp”[14]. För att beskriva ett begrepp använder vi också *ordförklaringar*, som nämns i Spri (1999: 12). Till skillnad från definitioner bör ordförklaringar inte avgränsa ett begrepp mot det andra utan bara beskriva ett begrepp.

Den officiella svenska termbanken definierar *termer* som „särskilda ord och uttryck man använder att benämna begrepp inom ett ämnesområde.“[15] Definitionen är förknippad med den som beskriver *term* som ett fackspråkligt ord eller ett uttryck för ett begrepp. Alla termer är alltså *ord* men inte alla ord är termer därför att termer inte är avsedda för allmänt bruk utan bruk inom vissa fackspråkliga områden. Enligt Spri (1999: 14) finns det dock en skillnad mellan begreppen *term* och *namn*. En term är nämligen benämning av ett allmänbegrepp och ett namn är benämning av ett individualbegrepp. Ett namns användning är därför begränsad.

I svenskan förekommer tre typer av termer enligt struktur: *enordsterm*, *flerordsterm* och *förkortningar.* Enordsterm kan vara *enkla ord*, *avledningar* och *sammansättningar* (ibid). Avledningar skapas genom att lägga ett affix till rotmorfem, då får man ett helt nytt ord, till exempel *besök* med suffix *–are* blir *besökare.* Sammansatta termer består av ett led som antyder klassen (*överbegreppet*) och ett annat led som representerar ett av begreppets kännetecken. Till exempel *besökare* i *dagsbesökare* pekar på överbegreppet och *dags-* på ett av de särskiljande kännetecknen. I *flerordstermer* syftar huvudordet på ett överordnat begrepp och de andra på särskiljande kännetecken. I till exmpel *inhemska turismutgifter* pekar *turismutgifter* på överbegreppet och *inhemska* på ett särskiljande kännetecken. Enligt Spri

[14] http://www.rikstermbanken.se/om.html besökt den 12 juni 2021
[15] http://www.rikstermbanken.se/om.html besökt den 12 juni 2021

(ibid. 4) finns det flera typer av *förkortningar* i svenskan: initialord, förkortningar som uttalas som ord (akronymer) och kortord (t.ex. (automo)bil), klammerformer (t.ex. upphovs(manna)rätt, teleskopord (t.ex. bit = binary digit). Teleskopord är termer som består av två ord som komprimeras till ett ord som består av början av ett ord och slutet av ett annat, till skillnad från klammerformer som är sammansätta ord som hoppressas. Ett namn kan också bli en termdel men det är viktigt att nämna att namnkaraktären i sådana fall försvagas och termen bör skrivas med liten begynnelsebokstav.

Man bör använda samma term för ett och samma begrepp för att underlätta och förbättra kommunikationen och förståelse mellan två experter inom ett visst område eller mellan en expert och en lekman. I utgiven av Spri publikationen anförs flera krav som bör uppfyllas när man väljer en term, nämligen att den ska vara precis, entydig inom varje ämnesområde, genomsynlig, språkekonomisk, accepterad av fackmän och den ska passa in i språksystemet (1999: 18).

Terminologiguiden ger några principer som man bör följa för att presentera terminologiska informationer i en termpost (Suonuuti 2008: 35). Dessa principer gäller hur termer och definitioner skulle se ut och hur de ska ordnas i en terminologisk ordlista bestående av termposter. En termpost är ett resultat av terminologisk bearbetning och varje termpost bör innebära information om endast ett begrepp. Vidare skulle en termpost innehålla minst tre uppgifter: termpostnummer, rekommenderad term och definition av begreppet. I Spri hävdas att uppgifter i en termpost är indelade i ett visst antal fält: ”rekommenderad term, synonymer, definition, anmärkning, hänvisningar till relaterade begrepp, källa från vilken term, definition eller anmärkning har hämtats, ekvivalenter på andra språk (särskilt i flerspråkiga ordlistor och i termbanker), administrativa uppgifter och termpostens nummer” (1999: 19).

Inom standardiseringsarbete ska först och främst en systematisk uppställning av termposterna användas i en termbank eller i en ordlista men för att göra det lättare för sökare att hitta en term är alfabetiska uppställningar lämpligare. Termbanker som Rikstermbank finns på nätet och termer där är mer tillgångliga tack vare sökfältet.
Suonuuti (2008: 36) anför följande exempel:

”1.3
standardiseringsområde
grupp av besläktade ämnen för standardisering (1.2)

ANM. Exempel på standardiseringsområden är teknik,
transport, jordbruk samt storheter och enheter.

[SS-EN 45020:2006 Allmänna termer och definitioner avseende standardisering och därmed sammanhängande områden (ISO/IEC Guide 2:2004)]”

I Sveriges nationella termbank *Rikstermbank* består en termpost av termen, motsvarande definition, källa, englesk term eller term på något annat språk och anmärkning om eventuell relevant tilläggsinformation:

”svensk term: inhemsk turism

förklaring: ”Innefattar de som har sin hemvist i ett givet land och reser i det landet”

se även: nationell turism

engelsk term: domestic tourism

källa: Tillväxtverket: Turismens begreppsnyckel | 1995”

Enligt Suonuuti (2008: 30) redovisas de flesta termer i en terminologisk ordlista i sin grundform, som substantiv utan obestämd artikel, i singularform med liten begynnelsebokstav med undantag av namn som ingår i termer. Termer kan även förekomma som substantiv i pluralform (*turismutgifter*), som verb, som adjektiv och som adverb.

När det gäller termbildning anför Suonuuti (ibid.) några krav på urval av termer. Det första kravet är att term som ska väljas för ett begrepp måste, självklart, vara språkligt korrekt, det måste alltså respektera och följa de principer och normer som gäller för språket i fråga. Dessutom måste termen spegla begreppets kännetecken och vara språkligt lämplig, dvs. tillåta avledningar och böjningar. Det vore idealt för ett begrepp att beteckans av bara en term men ibland finns det flera termer för ett och samma begrepp. I sådana fall bör man välja en enda term som *rekommenderad term*. I exempel där en term används för fler än ett begrepp, bör dock varje begrepp läggas fram i sin egen termpost. När det gäller synonymer, samt förkortningar, anses de speciella ord som enligt Suonuuti (2008: 30) bör betecknas som *tillåtna* eller *avrådda termer* (ett kroatiskt exempel är den tillåtna termen *receptivni turizam* för termen *ulazni turizam*). Det finns några undantag, några fall i vilket en förkortning används som rekommenderad term på grund av språkbruk. Om vi tar *deoxiribonukleinsyra* (DNA) som exempel är det klart att förkortningen träffas oftare än sammansättningen. I detta konkreta fall anförs den fullständiga formen som synonymen.

Om man bygger en flerspråkig ordlista, bör man söka fram motsvarigheter. Ibland finns det behov av att avgränsa två eller fler termer, minska betydelseskillnader mellan termer besläktade med varandra. De kan till exempel vara homofoner och homonymer. I sådana fall går det bra att nämna väsentliga egenskaper hos den referent i verkligheten som begreppet kopplas till. Ett annat exempel är falska vänner, en språklig företeelse som innebär att två termer liknar varandra till formen, men syftar på olika begrepp. Syftet med begreppharmonisering är att uppnå termöverensstämmelse mellan två språk. Innan man gör en direktöverföring av ett begrepps mening från ett källspråk till ett målspråk måste man jamföra två begreppsystem för att kolla vad en viss term syftar på inom sitt språksystem.

Den viktigaste regeln för definitioner är att de ska vara tydliga, precisa och kortfattade. De ska innehålla bara de kännetecken som är särskiljande och nödvändiga för att uppfatta begreppet. Andra informationer och kommentarer kan placeras i *anmärkningar*. Vederhäftiga källor citeras när det är möjligt, särskilt om definitionen citeras från ett normativt dokument. Det är tillåtet att omformulera en definition som citerats i en pålitlig källa, om det behövs, men man måste vara försiktig med att intension och extension inte ändras. Dessutom bör listan inte innehålla illustrationer i stället för definitioner. Bara ett begrepp skulle beskrivas och tydliggöras i en termpost. Om ett visst begrepp har mer än en term som rekommenderas (*rekommenderade termer)* får de alla användas i definitioner i ordlistan. Om den aktuella ordlistan är facklig måste definitioner innehålla fackspecifik information men definitioner måste samtidigt vara anpassade till de användarna ordlistan är avsedd för, till exempel får definitionen inte innehålla matematiska formler. Vid behov skulle ämnesområdet anges för varje definition, särskilt om det finns två homografer på listan. Det rekommenderas inte att använda själva termen i definitionen, inte ens att två eller fler begrepp definieras med hjälp av varandra. Vid begreppsbeskrivning bör man anföra definition som beskriver vad begreppet är och inte vad det inte är.

IV. PRINCIPER FÖR ATT SKAPA EN SVENSK-KROATISK TERMINOLOGISK ORDLISTA GÄLLANDE TURISM MED FOKUS PÅ NATURTURISM

Följande terminologiska ordlista är svensk-kroatisk, vilket betyder att den utgår ifrån svenska turistiska termer. Uppgiften var att hitta kroatiska motsvarigheter i kroatiska källor. Genom att gå igenom svenska och kroatiska källor har jag upptäckt att det finns en viss struktur inom området turism på både svenska och kroatiska. Det har hjälpt mig hitta de kroatiska motsvarigheterna, vilket jag gjorde genom att jämföra definitioner hämtade från de svenska och de kroatiska källorna. Det andra sättet var att hitta en kroatisk term med hjälp av

engelska termer som ibland finns i termbanker och ordlistor bredvid respektive svenska termer i de svenska källorna. Ordlistan i den här masteruppsatsen är organiserad i termposter. En termpost är en tabell och var och en av dem innehåller flera fält: den svenska termen, dess definition på svenska, källan till definitionen, dess kroatiska ekvivalent, källan till ekvivalenten. Termposterna innehåller dessutom en anmärkning eller en tillåten term vid behov. I Tillväxtverkets publikation *Turismens begreppsnyckel* (2016) redogörs basbegrepp enligt en särskild struktur där man kan påpeka ett överordnade begrepp (t.ex. *miljöturism* med tanke på *turism*) och ett underornade begrepp (t.ex. *ekoturism* med tanke på *turism*) eller sidobegrepp (t.ex. *nationell turism, internationell turism, turism inom landet*). Termposterna här är, däremot, uppställda i alfabetisk ordning.

Svenska termer anges som substantiv i singularform, utan obstämd artikel och är skrivna med liten begynnelsebokstav. När man skapar en ordlista, rekommenderas det normalt att nämna ett ämnesområde, men här är det inte nödvändigt därför att alla termer hör till ett och samma ämneområde, vilket titeln antyder.

I ordlistan står svenska definitioner, kortfattade och utan punkt. Ibland börjar definitioner i källor med ett verb, exempelvis då det står att inhemsk turism ”innefattar aktiviteter som besökare med hemvist i ett angivet land gör i det landet, antingen som del i en inhemsk resa eller som del i en utgående resa” (Tillväxtverket 2016: 6) men det går bättre att omformulera dem och följa en typisk struktur där det först anförs överordnade eller underordnade begrepp till termen: inhemsk turism är en kategori av turism som innefattar aktiviteter som besökare med hemvist i ett angivet land gör i det landet, antigen som del i en inhemska resa eller som del i en utgående resa (ibid. 6).

Det rekommenderas inte att använda själva termen i definitionen, att definiera två begrepp med hjälp av varandra, men här i min ordlista kan man ändå hitta sådana exempel, i vilket ett begrepp definieras med hjälp av det andra. Anledningen är att de har formulerats på det sättet i källorna jag använt, nämligen Tillväxtverket (2016). Om en term definieras med hjälp av någon annan eller används i andra definitioner, står denna term skriven i kursiv för att markera att det faktiskt är en term som kan finnas på listan, till exempel *utgående turism* som definieras som „en kategori av *turism* som innefattar de aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett angivet land gör i ett annat land, antingen som del i en utgående resa eller som del i en *inhemsk resa“*.

Anmärkningar som står i vissa termposter är relevanta informationer. I svenska källor presenteras de som kommentarer eller tillägg till svenska basdefinitioner för att förtydliga termer vidare, till exempel motsatsord kan anföras som anmärkningar till en termpost. Rekommenderade termer står i fetstil i fältet *kroatisk term.* Tillåtna termer är, som det står i terminologisk litteratur, för det mesta synonymer till den rekommenderade kroatiska termen som anges i källor och de har sina egna fält som kallas för *tillåten term* och är skrivna i fetstil också.

Min viktigaste källa för svenska termer har varit den redan nämnda Tillväxtverkets publikation (2016). Verket är baserad på FN:s *International Recommendations for Tourism Statistics* från 2010. Där förekommer grundbegrepp som har med turism att göra beskrivna på ett systematiskt sätt. Det finns utan tvivel ett behov för sådana verk som innehåller internationellt rekommenderade basbegrepp och definitioner för turism för att underlätta kommunikation om ett sådant globalt viktigt ämne. Dessutom har jag konsulterat andra publikationer utgivna av olika svenska myndigheter som är ansvariga för turismen i Sverige, exempelvis Naturvårdsverket och webbsidan *VisitSweden* som är Sveriges officiella sida för turism och turistinformation. Vidare har jag konsulterat studentuppsatser som behandlar området turism, hämtade från DiVa, portalen som: ”är en gemensam söktjänst och ett öppet arkiv för forskningspublikationer och studentuppsatser producerade vid 50 lärosäten och forskningsinstitutioner”[16]. I tillägg har jag använt verk utgivna av Naturturismföretagen, branschorganisationen för svenska företag med verksamhet inom naturturism och ekoturism. När det gäller kroatiska officiella termer och källor, har jag för det mesta konsulterat den turistiska ordboken *Rječnik turizma* redigerad av Boris Vukonić och Nevenka Čavlek. Dessutom har jag också konsulterat turistiska läroböcker som används inom turismutbildningen i Kroatien vid både sekundärutbildning och universitet.

[16] https://www.diva-portal.org/smash/search.jsf?dswid=3978 besökt den 21 juli 2021

V. ORDLISTAN

1. affärsresa

definition:	en *resa* som bekostas av arbetsgivaren, för det mesta kan dem gälla möten och konferenser, kongresser, mässor och utställningar samt belöningsresor
källa:	Tengling et al. 2011: 19
kroatisk term:	**poslovno putovanje**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 26

2. aktiv naturälskare

definition:	en *resenär* som drivs av ett intresse för naturen, där de vill vara aktiva men också njuta av lugnet och stillhet som naturen erbjuder
källa:	Visit Sweden 2016: 11
kroatisk term:	**rekreativni tip turista**
kroatisk källa:	Banovac 1995: 38

3. allemansrätten

definition:	en svensk rätt som innehåller att människor får ströva fritt omkring skog och mark och att de kan plocka bär och svamp utan att fråga någon om lov
källa:	Söderberg 1994: 349
kroatisk term:	**pravo javnog pristupa**
kroatisk källa:	Nordic Point[17]

4. alternativ turism

definition:	en form av *turism* som är i mindre skala, i samspel med naturen, kulturellt och socialt mindre skadligt samt utvecklat i ett närmare samarbete med den lokala befolkningen
anmärkning	den sätts i kontrast till *massturism*
källa:	Araskog, Nilson, Serler 2011: 13
kroatisk term:	**alternativni turizam**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 18

[17] https://nordicpoint.net/svedska/kultura-i-obicaji-u-svedskoj/allemansratten/ besökt den 12 jun 2021

5. besökare

definition:	en *resenär* som genomför en *resa* där *huvudresmålet* ligger utanför resenärens *vanliga omgivning*, vars sammanhängande *vistelsetiden* för *resan* är högst 1 år och vars *syfte* med resan är för affärer eller andra personliga syften
anmärkning:	*besökare* delas in i *inhemska besökare* och *internationella besökare*
källa:	Tillväxtverket 2016: 7
kroatisk term:	**posjetitelj**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 26

6. dagsbesökare

definition:	en *besökare* som inte övernattar under sin *resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**jednodnevni posjetitelj**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 25
tillåten term:	**izletnik**
kroatisk källa:	Marković 1990: 13

7. ekopark

definition:	ett större sammanhängande skogslandskap med höga naturvärden och naturvårdsambitioner och där att styr de ekologiska värdena över de ekonomiska
källa:	Naturturismföretagen 2018: 14
kroatisk term:	**ekopark**
kroatisk källa:	Putovnica[18]

8. ekoturism

definition:	en *resa* till förhållandevis opåverkade och oförstörda naturområden med det specifika *syftet* att studera, avnjuta och uppleva landskapet dess vilda växter och djur liksom förekommande kulturella företeelser (historiska och nutida) som återfinns i dessa områden
anmärkning:	en form av *miljöturism*
källa:	Fredman, Lundberg, Wall-Reinius 2009: 22

[18] https://www.putovnica.net/odredista/hrvatska/ekopark-krasograd besökt den 12 jun 2021

kroatisk term:	**ekoturizam**
tillåten term:	**ekološki turizam**
kroatisk källa:	Weber, Mikačić 2007: 76

9. endagsresa

definition:	en *resa* som varar en dag, utan övernattning
källa:	Tillväxtverket 2016: 11
kroatisk term:	**izlet**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 34

10. enskilt logi

definition:	ett återstående *logi* som inte leds som företag eller har gemensam ledning och som erbjuder ett litet antal platser
anmärkning:	den sätts i kontrast till *kollektivt logi*
källa:	Tillväxtverket 2016: 12
kroatisk term:	**privatni objekti za smještaj**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 342

11. eskapism

definition:	en form av upplevelser på *resor* där konsumenten deltar aktivt i upplevelsen som exempelvis paddla kajak eller bada i laguner
källa:	Aronsson et al. 2016: 7
kroatisk term:	**eskapizam**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 87

12. flerdagsbesökare

definition:	en *besökare* som övernattar under sin *resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**turist**
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 3

13. fritidsresa

definition:	en *resa* som sker i fritidssyften, det vill säga man reser för att koppla av, shoppa, sola och bada eller kanske idrotta
källa:	Tengling et al. 2011: 16
kroatisk term:	**putovanje iz osobnog zadovoljstva**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 26

14. hemvist

definition:	den geografiska plats där en person har sin stadigvarande bostad
källa:	Tillväxtverket 2016: 9
kroatisk term:	**domicil**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 25

15. huvudsyfte

definition:	det syfte utan vilket resan inte skulle blivit av, en av de faktorer som bestämmer om en *resenär* är *besökare* eller inte för det klassificeras efter aktiviteterna under resan enligt följande: 1. personliga 2. affärsmässiga och professionella
källa:	Tillväxtverket 2016: 10
kroatisk term:	**svrha putovanja**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 25

16. hållbar turism

definition:	en typ av *turism* som tar ansvar för turismens nuvarande och framtida ekonomiska, sociala och miljömässiga påverkan genom att utgå från *besökarens*, företagens, miljöns och lokalsamhällets behov
källa:	Tillväxtverket[19]
kroatisk term:	**održivi turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 39

[19] https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/turism-och-besoksnaring/hallbar-turism.html besökt den 12 jun 2021

17. hälsoturism

definition:	en form av *turism* där hälsan är den primära orsaken till att *resan* skapas, konsumenter reser för att bibehålla god fysisk och mental hälsa
källa:	Aronsson et al. 2016: 9
kroatisk term:	**zdravstveni turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 297

18. idrottsturism

definition:	en form av *turism* där själva idrotten står i fokus och konsumenter deltar passivt eller aktivt i ett idrottsevenemang som är motiv för att besöka en plats
källa:	Gustafsson 2006: 11
kroatisk term:	**sportski turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 301

19. inhemsk turism

definition:	en kategori av *turism* som innefattar aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett angivet land gör i det landet, antingen som del i en *inhemsk resa* eller som del i en *utgående resa*
anmärkning:	till *inhemsk turism* räknas de aktiviteter som en *besökare* gör i det angivna landet, på sin väg mot ett *huvudresmål* i ett annat land som en del i en *utgående resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 6
kroatisk term:	**domaći turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 36

20. inhemsk besökare

definition:	en *besökare* som reser i det land där *besökaren* har sin *hemvist*
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**domaći posjetitelj**
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 3

21. inhemsk turismresa

definition:	en *resa* med *huvudresmål* i samma land där *besökaren* har sin *hemvist*, från *besökarens* avresa från sin *hemvist* till återkomsten dit
källa:	Tillväxtverket 2016: 8

kroatisk term:	**putovanje u zemlji**
kroatisk källa:	Državni zavod za statistiku 2014: 6

22. inhemska turismutgifter

definition:	en kategori av *turismutgifter* som avser de *turismutgifter* som *besökare* med *hemvist* i ett angivet land har i det landet
källa:	Tillväxtverket 2016: 13
kroatisk term:	**domaća turistička potrošnja**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 313

23. inkommande turism

definition:	en kategori av *turism* som innefattar aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett annat land gör i ett angivet land i samband med en inkommande *resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 6
kroatisk term:	**ulazni turizam**
tillåten term:	**receptivni turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 36

24. inkommande turismresa

definition:	en *resa* med *huvudresmål* i ett angivet land, annat än det där besökaren har sin *hemvist*, från ankomst till avresa från det angivna landet
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**dolasci inozemnih turista**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 38

25. inkommande turismutgifter

definition:	en kategori av *turismutgifter* som avser de *turismutgifter* som besökare från andra länder har i ett angivet land
källa:	Tillväxtverket 2016: 13
kroatisk term:	**međunarodna turistička potrošnja**
tillåten term:	**inozemna turistička potrošnja**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 313

26. internationell turism

definition:	en grundform av *turism* som utgörs av kombinationen *inkommande turism* och *utgående turism* och avser de aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett angivet land gör i något annat land samt de aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett annat land gör i det angivna landet
källa:	Tillväxtverket 2016: 7
kroatisk term:	**međunarodni turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 37

27. internationell besökare

definition:	*besökare* som reser i ett angivet land, annat än där *besökare* har sin *hemvist*, eller *besökare* som har sin *hemvist* i ett angivet land och reser i ett annat land
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**međunarodni posjetitelj**
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 3

28. jaktturism

definition:	en form av *turism* där en person reser tillfälligt från sin *vanliga omgivning* med det primära *målet* att jaga
källa:	Täck 2019: 10
kroatisk term:	**lovni turizam**
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 193

29. kollektivt logi

definition:	anläggningar som drivs som företag och har plats för inkvartering av mer än en familj
anmärkning:	den sätts i kontrast till *enskilt logi*
källa:	Tillväxtverket 2016: 12
kroatisk term:	**kolektivni objekti za smještaj**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 342

30. kulturturism

definition:	personer som reser i huvudsak för kulturella resmotiv såsom studieturer, scenkonst och kulturella utflykter, till festivaler och andra evenemang, besök till platser och monument, samt för att studera natur, folklore eller konst och pilgrimsfärder
anmärkning:	*Kulturturism* är nära sammankopplade med *naturuturism*. Det råder en diffus gränsdragning mellan natur och kultur eftersom de är nära sammankopplade och påverkar både varandra och besökarnas naturupplevelse. Eftersom kulturkonsumtion tillsammans med naturupplevelser kan generera ekonomisk och social bärkraftighet på landsbygden är kultur ett viktigt komplement till natur.
källa:	Andersson 2012: 3
kroatisk term:	**kulturni turizam**
kroatisk källa:	Weber, Mikačić 2007: 75

31. kärnnaturturist

definition:	en typ av *turist* som aktivt söker efter nya naturupplevelser och vill lära sig massor
källa:	Flygt, Fors 2010: 8
kroatisk term:	**eksperimentalni tip turista**
tillåten term	**avanturist**
kroatisk källa:	Banovac 1995: 38

32. landsbygdsturism

definition:	en form av *turism* som baseras på naturens miljö och förutsättningar, möjliggörs och får värde genom aktivering av det lokala områdets speciella tillgångar och möjligheter
källa:	Björklund, Hjellström 2015: 19
kroatisk term:	**agroturizam**
kroatisk källa:	Košak, Lugomer 2015: 143
tillåten term:	**seoski turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 40

33. massturism

definition:	en form av *turism* som innebär att en storgrupp människor reser i organiserad form till turistmål som producerar varor och service enbart eller huvudsakligen för turistkonsumtion
anmärkning:	den sätts i kontrast till *alternativ turism*
källa:	Araskog, Nilson, Serler 2011: 7
kroatisk term:	**masovni turizam**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 208

34. miljöturism

definition:	ett samlingsnamn för en form av *alternativ turism* (alternativ till *massturism*) som omfattar *ekoturism*, naturbaserad turism och djurturism
källa:	Fredman, Lundberg, Wall-Reinius 2009: 19
kroatisk term:	**ekološki turizam**
tillåten term:	**ekoturizam**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 82

35. mötesindustri

definition:	en typ av *resor* i affärsmässiga *syften* som omfattar möten, belöningsresor, konferenser och kongresser, mässor och utställningar
källa:	Tengling et al. 2011: 19
kroatisk term:	**kongresni turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 40

36. nationalpark

definition:	små bitar av den natur som en gång täckte hela landet och som är viktiga att bevara. De ska trygga naturens mångfald och ge *besökarna* en möjlighet att njuta och koppla av i naturen.
källa:	Naturvårdsverket 2018: 4
kroatisk term:	**nacionalni park**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 239

37. nationell turism

definition:	en grundform av *turism* som utgörs av kombinationen *inhemsk turism* och *utgående turism* och avser de aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett angivet land gör i det angivna landet eller i ett annat land
källa:	Tillväxtverket 2016: 7
kroatisk term:	**nacionalni turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 37

38. naturreservat

definition:	ett sammanhängande område med höga naturvärden eller ett område med flera värdekärnor
källa:	Naturvårdsverket 2008: 20
kroatisk term:	**specijalni rezervat**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 359

39. naturturism

definition:	människors aktiviteter när de vistas i naturområden utanför sin *vanliga omgivning*
källa:	Fredman, Lundberg, Wall-Reinius 2009: 24
kroatisk term:	**naturizam**
kroatisk källa:	Weber, Mikačić 2007: 76

40. nyfikna upptäckare

definition:	en typ av *resenär* som har en stor nyfikenhet på kultur och de vill se och göra så mycket som möjligt på sin semester, de upptäcker gärna nya städer och platser och vill lära sig något nytt
källa:	Visit Sweden 2016: 11
kroatisk term:	**doživljajni tip turista**
kroatisk källa:	Banovac 1995: 38

41. paketresa

definition:	en *resa* där *resenär* betalar för ett paket istället för att organisera *resan* på egen hand, tre huvudelement av en *paketresa* är en tur och returbiljett, ackommodering och ett spann av olika aktiviteter för *resenären* att ägnas sig åt på destinationen
källa:	Araskog, Nilson, Serler 2011: 6
kroatisk term:	**paket-aranžman**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 271

42. religiös turism

definition:	en form av *turism* där motivet för *resan* är sökandet för meningen av livet och religiös upplevelse på speciella platser med händelser eller berättelser som har gjort platsen helig i människors ögon
källa:	Aalto 2011: 8
kroatisk term:	**vjerski turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 40

43. resande[1]

definition:	den aktivitet som utövas av *resenärer*
källa:	Tillväxtverket 2016: 6
kroatisk term:	**putovanje**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 322

44. resande[2]

definition:	en person som reser, person som befinner sig på resa
källa:	Malmgren (red.) 2009
kroatisk term:	**putnik**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 27

45. resegrupp

definition:	enskilda personer eller resesällskap som reser tillsammans men där varje person eller resesällskap som reser tillsammans men varje person eller resesällskap står för sina egna kostnader
källa:	Tillväxtverket 2016: 10
kroatisk term:	**grupa turista**
kroatisk källa:	Pirjevec, Kesar 2002: 15

46. resenär

definition:	en person som genomför en *resa*, oavsett resans längd, *vistelsetid* eller *syfte*
källa:	Tillväxtverket 2016: 7
kroatisk term:	**putnik**
anmärkning:	alla *besökare* är *resenärer*, men inte alla *resenärer* är *besökare*, t.ex. gränsarbetare, säsongarbetare, migranter, diplomater, konsulär personal, militärer, nomader, flyktingar, *transitresenärer* som inte passerar in i en nations legala och ekonomiska territorium och besättningar på reguljära transportmedel
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 4

47. resmål

definition:	den plats där *besökaren* tillbringat längst tid under *resan*, den plats under *resan* som ligger längst från *besökarens hemvist*
anmärkning:	*huvudresmål* är den plats som är betydelsefull för beslutet att göra en *resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 11
kroatisk term:	**turistička destinacija**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 29

48. rundresa

definition:	en *resa* med stopp, *turismbesök*, på flera platser
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**kružno putovanje**
anmärkning:	en *rundresa* kan ha ett *huvudresmål* eller sakna ett sådant
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 6

49. soft adventure

definition:	upplevelser inom *naturturism* som kräver liten eller ingen erfarenhet och med litet risktagande för deltagaren, exempel på *soft adventure*-aktiviteter är vandring, cykling, paddling och viltskådning
källa:	Naturturismföretagen 2018: 34
kroatisk term:	***soft* aktivnosti**
kroatisk källa:	Homoky 2019: 4

50. transit

definition:	en form av *turism* där *besökaren* träder in i det angivna landets ekonomiska territorium enbart för genomresa till ett annat land
källa:	Tillväxtverket 2016: 11
kroatisk term:	**tranzitni turizam**
kroatisk källa:	Marković 1990: 40

51. transitresenär

definition:	en *resenär* som inte passerar in i en nations legala och ekonomiska territorium
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**putnici u tranzitu**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 25

52. turism

definition:	människors (sociala, kulturella och ekonomiska) aktiviteter när de *reser* till och *vistas* på platser utanför sin *vanliga omgivning* för kortare tid än ett år för fritid, affärer eller andra syften
källa:	Tillväxtverket 2016: 5
kroatisk term:	**turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 30

53. turistnäringen

definition:	alla verksamheter som är relaterade till det *resande* som definieras som *turism*
källa:	Tillväxtverket 2016: 11

kroatisk term:	**turistički sektor**
kroatisk källa:	Čižmar, Weber 1994: 5

54. turismbesök

definition:	ett besök på en plats under en *resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**turistički posjet**
kroatisk källa:	Vukonić, Čavlek (red.) 2001: 407

55. turismresa

definition:	en förflyttning mellan geografiska platser som genomförs av en *besökare*
anmärkning:	den kategoriseras efter resans *huvudresmål* och kan omfatta *turismbesök* på flera platser
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**turističko putovanje**
kroatisk källa:	Weber, Mikačić 2007: 15

56. turismutgifter

definition:	de medel som *besökare* betalar för att förvärva varor och tjänster, också värdesaker för efet bruk eller för att ge som gåva, före och under en *resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 13
kroatisk term:	**turistička potrošnja**
anmärkning:	utgifterna omfattar såväl en besökares egna utgifter som utgifter betalade av någon anna för besökarena räkning, exempelvis artbetsgivare, försäkring eller annat hushåll för besökarens räkning. I princip kan turismutgifter avse samtliga varor och tjänster som räknas som konsumtionsvaror och -tjänster i nationalräkenskaperna
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 310

57. turism inom landet

definition:	en grundform av *turism* som utgörs av kombinationen *inhemsk turism* och *inkommande turism* och avser de aktiviteter som besökare med *hemvist* i ett angivet land samt *besökare* med *hemvist* i ett annat land gör i det angivna landet
källa:	Tillväxtverket 2016: 7

kroatisk term:	**interni turizam**
tillåten term:	**unutrašnji turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 36

58. turist

definition:	en *besökare* som genomför en *resa* där *huvudresmålet* ligger utanför *resenärens vanliga omgivning,* vistelsetiden för *resan* är högst 1 år och *syftet* med *resan* ska vara för fritid
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**turist**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 31

59. utgående turism

definition:	en kategori av *turism* som innefattar de aktiviteter som *besökare* med *hemvist* i ett angivet land gör i ett annat land, antingen som del i en utgående resa eller som del i en *inhemsk resa*
anmärkning:	till *utgående resa* räknas de aktiviteter en *besökare* gör i ett annat land, på sin väg mot ett huvudresmål i det angivna landet, d.v.s. även som en del i en *inhemsk resa*
källa:	Tillväxtverket 2016: 6
kroatisk term:	**emitivni turizam**
tillåten term:	**izlazni turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 36

60. utgående turismresa

definition:	en resa med *huvudresmål* i ett annat land än det angivna landet där *besökaren* har sin *hemvist*, från *besökarens* avresa från sin hemvist till återkomsten dit.
källa:	Tillväxtverket 2016: 8
kroatisk term:	**putovanje u inozemstvo**
kroatisk källa:	Državni zavod za statistiku 2014: 6

61. vanlig omgivning

definition:	det geografiska område där en person utför sina vardagliga rutiner
anmärkning:	begreppet är en av de faktorer som bestämmer om en *resenär* är *besökare* eller inte. Kriterier som används för att bestämma begreppet *vanlig omgivning* är resefrekvens, vistelsetid, avstånd från *hemvist* och passerande av nationella eller administrativa gränser
källa:	Tillväxtverket 2016: 9
kroatisk term:	**uobičajena sredina**
kroatisk källa:	Državni zavod za statistiku 2014: 27

62. vardagssmitande livsnjutare

definition:	en *resenär* som vill framför allt koppla av, slippa rutiner och känna sig fri på sin semester, *resenären* njuter gärna av god mat och dryck under semestern och det är viktigt för *resenären* att ha roligt och att uppleva nya saker tillsammans med de man reser med
källa:	Visit Sweden 2016: 11
kroatisk term:	**razonodni tip turista**
kroatisk källa:	Banovac 1995: 38

63. vistelsetid

definition:	en av de faktorer som bestämmer begreppet *turism*, *vistelsetid* för en resa mäts i antalet övernattningar under *resan*
anmärkning:	längre *vistelsetid* är bosättning
källa:	Tillväxtverket 2016: 11
kroatisk term:	**trajanje boravka**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 38

64. wellnessturism

definition:	en gren av sektorn *hälsoturism* där kropp och själ är en del av välbefinnandet, där konsumenten söker efter en bättre livskvalitet och hälsa
källa:	Aronsson et al. 2016: 9
kroatisk term:	***wellness*-turizam**
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 298

65. äventyrsturism

definition:	en aktivitetsorienterad typ av *naturturism* där besökare ägnar sig åt övriga utomhusaktivteter så som mountainbiking, paddling, canoying, segling, skidåkning, bergsklättring
källa:	Fredman, Lundberg, Wall-Reinius 2009: 180
kroatisk term:	**pustolovni turizam**
kroatisk källa:	Homoky 2019: 2

66. övernattningsresa[1]

definition:	en *resa* som innehåller minst en övernattning
källa:	Tillväxtverket 2016: 11
kroatisk term:	**praznično putovanje**
anmärkning:	najmanje četiri noćenja
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 34

67. övernattningsresa[2]

definition:	en *resa* som innehåller minst en övernattning
källa:	Tillväxtverket 2016: 11
kroatisk term:	**kratko putovanje**
anmärkning:	od 1 do 4 noćenja
kroatisk källa:	Čavlek et al. 2011: 34

VI. DISKUSSION

Ordlistan omfattar sextiosju uppslagsord samlade från olika svenska källor som behandlar temat turism och dess basbegrepp med fokus på naturturism. Listan redovisar, således, former och kategorier av turism såväl som basbegrepp som är nödvändiga för att fånga ämnesområde turism. Utöver begreppet *turism* själv läggs fram olika typer av resor, turister och besökare och skillnader mellan dem. Speciellt nödvändigt är definitioner, anmärkningar och tillåtna termer för termer som verkar som syonymer, exempelvis *resenär*, *turist*, *besökare*. Det är således inte överraskande att just begreppen *turism* och *resa* inte bara finns på listan som uppslagsord utan också utgör ett sammansättningsled eller rotmorfem hos enordstermer.

Flerordstermer består av två ord (*inhemsk turism, internationell resa*) eller även tre (*turism inom landet*) för att beteckna för det mesta en form av turism eller resa, i vilket fall uppslagsord består av ett närmare beskrivande ord och *turism* eller *resa* (*inkommande turism, utgående resa*) efter det. Ett uppslagsord, nämligen *soft adventure*, står på engelska därför att den har använts i den svenska källan som direkt lån. Termen *wellnessturism* finns i svenskan som översättningslån från engelska, egentligen ett hybridlån, där förledet inte är översatt och efterledet är den anpassade svenska termen *turism*. På kroatiska heter det *wellness*-turizam där det första ledet inte är anpassat till låntagande språkets regler, följer alltså inte kroatiska regler för korrekt stavning och därför står det som ett uppslagsord i kursiv medan det andra ledet är anpassat till kroatiska, ortografiskt och dessutom morfologiskt så det böjs.

Enordstermer på listan kan vara sammansättningar (*ekoturism, övernattningsresa*) eller avledningar (*resande, besökare*). För det mesta finns det i ordlistan determinativa sammansättningar, vilket innebär att förled beskriver efterled. Det bevisas av uppslagsord som *rundresa* (en typ av resa), *resegrupp* (en grupp som reser tillsammans), *kulturturism* (en form av turism där kultur spelar en viktig roll) vilket gör sådana. I två uppslagsord finns förled eko- (*ekopark, ekoturism*), vilket är en förkortning av *ekologisk* och beskriver begreppen förknippade till natur och miljö. Dessutom märker vi samma förkortningar i kroatiska ekvivalenter (*ekopark, ekoturizam*). När det handlar om avledningar, förekommer det avledningar som betecknar personer och innehåller avledningssuffixet -are (*besök*> besökare), -ist (*tur> turist, tur> turism*) eller -ande (*resa> resande*).

Även om listan innehåller internationellt rekommenderade nyckelbegrepp och definitioner för turism, innehåller den begreppet *allemansrätten* också. Det är en

individualbegrepp, en företeelse som sannerligen är unik för Sverige och förknippad med naturturism. Tack vare dess ökad popularität ock användning har jag bestämt mig för att inkludera det också.

I två uppslagsord motsvarar kroatiska ekvivalenter de svenska termer (*turist, ekopark*) och det finns även ett exempel på svenska homonymer, det vill säga att det finns två uppslagsord *resande*, med samma form men skilda betydelser: den ena betecknar en aktivitet som utövas av en resenär och den andra en person som reser. I detta fall har varje begrepp sin egen termpost, det vill säga det finns två termposter med termen *resande* (*resande*[1] och *resande*[2]).

För det mesta har jag lyckats hitta en ekvivalent till svenska termer vilket troligen har att göra med faktumet att de flesta är internationallt rekommenderade. Ändå har jag märkt vid bearbetning att termen *övernattningsresa* har två ekvivalenter på kroatiska, beroende på hur många övernattningar en resa innehåller (*praznično putovanje* om det handler om minst fyra nätter eller *kratko putovanje* om det handlar om mer än en natt men mindre än fyra nätter). På samma sätt har jag hittat två termer på svenska (*miljöturism* och *ekoturism*) som båda motsvarar samma kroatiska term (antingen *ekoturizam* eller *ekološki turizam*). Ett annat exempel är den kroatiska termen *turist* som har två ekvivalenter på svenska: *turist* och *flerdagsbesökare*, såväl som den kroatiska termen *putnik* som också har två ekvivalenter på svenska: *resande* och *resenär.*

Alla anförda definitioner i ordlistan är innehållsdefinitioner (t.ex. ”*inhemska turismugifter är en kategori av turismutgifter som avser de turismutgifter som besökare med hemvist i ett angivet land har i det landet*”).

I kroatiska källor har jag hittat alla ekvivalenter med hjälp av deras definitioner på kroatiska, då även den engelska motsvarigheten anförs ibland i termposten. Ett uppslagsord som jag kan tar som ett exempel är termen *mötesindustri*, vars kroatiska ekvivalent (*kongresni turizam*) jag hittade med hjälp av den engelska termen *the MICE Industry* som används i båda definitioner.

Vidare har jag hittat två kroatiska varianterför flera termer i stället för en enskild motsvarighet. Till exempel för termen *inkommande turism* erbjuder de kroatiska källorna *receptivni turizam* och *ulazni turizam,* alltså två varianter, en internationell och en mera ”inhemsk”. Jag har bestämt mig för att inkludera båda därför att internationella termer ibland

har hjälpt mig förstå en term bättre. Ett exempel till är termen *dagsbesökare,* för denna term erbjuder de kroatiska källorna *jednodnevni posjetitelj* och *izletnik.* Den första varianten står som den kroatiska motsvarigheten därför att jag har hittat den i en nyare källa (Turizam: ekonomske osnove i organizacijski sustav av Čavlek, Bartoluci et al. från 2011) medan den andra varianten har jag hittat i en källa från 1990 (*Osnove turizma* av Zora Marković).

Nästan alla svenska termer från Tillväxtverkets publikation har fått sina ekvivalenter, med undantag av två som saknar någon kroatisk ekvivalent. En av dem är termen *utgående turismutgifter* (i kategorin ”turistiska utgifter” har jag hittat kroatiska ekvivalenter bara för *inhemska turismutgifter* och *inkommande turismutgifter*). Den andra termen där det inte finns någon ekvivalent är *utgående resa*, även om dess sidobegrepp *inhemsk resa* och *inkommande resa* båda har kroatiska ekvivalenter.

VII. SLUTSATS

FN-organet UNWTO:s definition i sig visar hur omfattande området ”turism“ är. Det är klart att det innebär alla typer av resor och personer som utför resor, aktiviteter på resor och alla faktorer som turism och olika former av turism beror på, till exempel vistelsetid, tjänster, utbud och transport. Det går inte utan att nämna turismens ekonomiska aspekter och turismens roll som en av de mest betydande inkomstkällor i många länder idag. Därför har intresset för turism som en växande ekonomisk bransch ökat under de senaste åren, såväl som dess allt mer genomgripande roll i samhällen. Detta gäller i synnerhet länder som Sverige och Kroatien, där en viss form av turism har börjat att framväxa som särskilt efterfrågad och lönsam – naturturism, det vill säga alla upplevelser och aktiviteter som äger rum i naturen. Som en följd av turismens ökande populäritet kräver språket själv termer för att beteckna turistiska begrepp. Det är viktigt att språket har dem, bland annat för översättning av turistiska texter när det gäller internationell turism. Teoretisk bakgrund för hur termer ska behandlas hittar man i terminologilära och terminologiarbete, vilket producerar termbanker och terminologiska ordlistor. Dessa verk ger snabbare och enklare tillgång till terminologi inom många ämnesområden, underlättar hela forskningsprocessen och därmed sparar tid. Med hjälp av terminologilära och terminologiarbete som bedrivits i Sverige har jag upptäckt principer för att skapa en svensk-kroatisk ordlista innehållande basbegrepp som har med turism och naturturism att göra, avsedd först och främst för kroatiska översättare. Listan omfattar sextiosju alfabetiskt ordnade svenska termer, deras definitioner på svenska och kroatiska motsvarigheter, samlade från pålitliga källor utgivna av svenska myndigheter som sysslar med turism samt kroatiska läroböcker. Med utgångspunkt i svenska definitioner har kroatiska termer hittats i kroatiska källor genom att jämföra definitioner. I några fall har dem jämforts med engelska termer som står i de använda källorna bredvid inom parentes. Alla källor har visat just hur komplex begreppet *turism* är och att det faktiskt finns en struktur inom området som gäller på både svenska och kroatiska. Med tanke på detta är det nyttigt att redogöra för alla dessa termer som för det mesta är sammansättningar eller avledningar, vars led är begrepp *turism*, *resa* eller *besök*. En sådan ordlista bör underlätta hela översättningprocessen därför att den inte bara erbjuder kroatiska motsvarigheter utan också definitioner som visar en tydlig åtskillnad mellan vissa termer. De möjliggör kommunikation om turismen på ett mer effektivt sätt, vilket gör en sådan lista ett effektivt verktyg för översättare vid översättningsprocessen.

VIII. SAŽETAK

Švedska i hrvatska terminologija u području turizma, s prirodnim turizmom u fokusu

S obzirom na to da je turizam danas jedna od vodećih gospodarskih djelatnosti u svijetu, posljednjih se godina očekivano povećalo zanimanje za turizam, kao i za ostale aspekte koje on obuhvaća: vrste i podvrste turizma, putovanja i putnika, njihove aktivnosti na putovanjima te sve ostale čimbenike o kojima turizam ovisi. I u Švedskoj i Hrvatskoj, zemljama u kojima se turizam u prirodi ističe kao vrlo tražen oblik turizma postoji potreba za nazivima, tj. terminima koji označavaju turističke pojmove, a važni su za prevođenje turističkih tekstova. Cilj je ovog diplomskog rada stvoriti švedsko-hrvatski terminološki popis s osnovnim terminima iz područja turizma, s fokusom na prirodni turizam. Popis je baziran na načelima terminologije, znanstvene discipline koja proučava termine, a bavi se njihovom sistematizacijom i izradom terminoloških baza. Namijenjen hrvatskim prevoditeljima, popis uključuje švedske termine zajedno s definicijama na švedskom jeziku i hrvatske ekvivalente. Na temelju švedskih definicija, hrvatski su ekvivalentni termini utvrđeni komparacijom rječničkih definicija. Svi izvori ukazali su na složenost koncepta turizma, no takav bi popis također trebao olakšati cijeli proces prevođenja jer ne nudi samo hrvatske ekvivalente, već i definicije koje pokazuju jasnu razliku između određenih pojmova. One omogućuju učinkovitiju komunikaciju o turizmu, što takav popis čini učinkovitim alatom za prevoditelje u procesu prevođenja.

IX. SUMMARY

Swedish and Croatian terminology of tourism with a focus on nature-based tourism

With tourism being one of the leading economic activities in the world recently, there has been an increased interest in tourism and all aspects it covers: different types of tourism, travel and travelers, their travel activities and all other activities on which tourism depends. In both Sweden and Croatia, countries where nature tourism is a highly sought-after form of tourism, there is a need for names, i.e. terms that denote tourist terms and are important for the translation of tourist texts. The aim of this thesis is to create a Swedish-Croatian terminology list with terms in the field of tourism, focusing on natural tourism. The list is based on the principles of terminology, a scientific discipline that studies terms, deals with their systematization and the creation of terminological databases and glossaries. Intended for translators, the list includes sixty-seven Swedish terms, their definitions in Swedish, and, finally, their Croatian equivalents. Based off of Swedish definitions, Croatian terms were found in Croatian sources by comparing the definitions in two languages. All sources point to the complexity of the concept of tourism, but such a list should also make the translation process easier because it offers not only Croatian equivalents, but also definitions that show a clear distinction between terms. They, along with the entire list, allow a more efficient communication about tourism, which makes such a list an effective tool for translators in the translation process.

X. LITTERATURFÖRTECKNING

Aalto, I. (2011). *Marknadsföring av religiös turism i Sverige*. Karlstad: Handelshögskolan vid Karlstads universitet. Hämtat från: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:422730/FULLTEXT01.pdf besökt den 12 juni 2021

Aronsson, J. Slånmark, L. et al. (2016). *Wellnessturism: En vägledning för befintliga och framtida företagare – med fokus på upplevelsekoncept i korrelation till konsumentens mentala och fysiska välmående.* Karlstad: Handelshögskolan vid Karlstads universitet. Hämtat från: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:945229/FULLTEXT01.pdf besökt den 12 juni 2021

Andersson T. D. (2012): *Turismens betydelse för kulturekonomin*. Göteborgs universitet, företagsekonomiska institutionen. Hämtat från: https://interreg-oks.eu/webdav/files/gamla-projektbanken/se/Material/Files/Kattegat/Skagerrak/Dokumenter+projektbank/IKON%20Bilaga%201%20Turismens%20betydelse%20fxr%20kulturekonomi.pdf besökt den 12 juni 2021

Araskog, E. Nilsson, T. Serler, P. (2011). *Massturism – en granskning av begreppetsbetydelse.* Lund: Lunds Universitetet. Hämtat från: https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=2166585&fileOId=8961372 besökt den 12 juni 2021

Banovac, B. (1995). Sociokulturni profili turista '94. i: *Tourism and hospitality management, 1* (1), 33-48. Hämtat från: https://hrcak.srce.hr/182679 besökt den 12 juni 2021

Bengtsson, B. (2004). *Allemansrätten – Vad säger lagen?* Solna: Tryckindustri. Hämtat från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A998366&dswid=1758 besökt den 12 jun 2021

Björklund, E. Hjellström, F. (2015). *Upplevelseturism - En uppsats om hur upplevelser bidrar till marknadsföring.* Kalmer/Växjö: Linnéuniversitetet. Hämtat från: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:909401/FULLTEXT01.pdf besökt den 12 juni 2021

Cossa. (2019). *Съедобная страна: Швецию превратили в ресторан, место в котором можно забронировать онлайн*. Hämtat från: https://www.cossa.ru/news/229692/ besökt den 12 juni 2021

Čavlek, N. Bartoluci, M. et al. (2011). *Turizam: ekonomske osnove i organizacijski sustav.* Zagreb: Školska knjiga.

Čižmar, S., Weber S. (1994). *Osnove turizma i ugostiteljstva.* Zagreb: Školska knjiga.

Državni zavod za statistiku. (2014). *Turistička aktivnost domaćeg stanovništva u 2013. godini.* Hämtat från: https://www.dzs.hr/Hrv/publication/turizam/Turisticka%20aktivnost%20domaceg%20stanovnistva%202013.pdf besökt den 12 juni 2021

Fredman, P. Lundberg, C. Wall-Reinius, S. (2009). *Turism i natur: Definitioner, omfattning, statistik.* Hämtat från: https://www.researchgate.net/publication/238738599_Turism_i_natur_Definitioner_omfattning_statistik besökt den 12 juni 2021

Flygt, L. Fors, S. (2010). *Utländska besökare i den svenska naturen*. Östersund: Mittuniversitetet. Hämtat från: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:324350/FULLTEXT01.pdf besökt den 12 juni 2021

Gustafsson, J. (2006). *Idrottsturism med fokus på Världsmästerskapen i fotboll.* Karlstad: Karlstadsuniversitetet. Hämtat från: http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:6335/FULLTEXT01 besökt den 12 juni 2021

Hodges, R. (2019). *Travel on Trial: Find it, cook it, eat it. Is this the world's poshest picnic?* Hämtat från: https://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/europe/sweden/articles/forage-sweden-posh-picnic-travel-trial/ besökt den 12 juni 2021

Homoky, A. (2019). *Razvoj pustolovnog turizma.* Pula. Hämtat från: https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A4209/datastream/PDF/view besökt den 12 juni 2021

Institut för språk och folkminnen. (2017). *Milstolpar i svensk språkpolitik 1529–1944*. Hämtat från: https://www.isof.se/sprak/sprakpolitik/milstolpar-i-svensk-sprakpolitik/1529-1944.html besökt den 12 juni 2021

Košak, M. Lugomer, K. (2015). Agroturizam u funkciji produljenja turističke sezone Primorske Hrvatske. i: *Hrvatski geografski glasnik* 77/2, 141-168. Hämtat från: https://hrcak.srce.hr/152512 besökt den 18 juli 2021

Banovac, B. (1995). Sociokulturni profili turista '94. i: *Tourism and hospitality management, 1* (1), 33-48. Hämtat från: https://hrcak.srce.hr/182679 besökt den 12 juni 2021

Leadbeater, C. (2017). *The Swedish holiday that's guaranteed to lower your blood pressure.* Hämtat från: https://www.telegraph.co.uk/travel/destinations/europe/sweden/articles/swedish-holiday-lower-your-blood-pressure/ besökt den 12 juni 2021

Malmgren S G. (red.) (2009). *Svensk ordbok.* Stockholm: Svenska Akademien.

Marković, Z. (1990). *Osnove turizma.* Zagreb: Školska knjiga.

Martin, J.G. (2017). *Reduce stress and unwind for 72 hours in these glass cabins in Sweden.* Hämtat från: https://www.lonelyplanet.com/articles/72-hour-cabin-visit-sweden besökt den 12 juni 2021

Naturvårdsverket. (2018). *Sveriges 30 nationalparker.* Hämtat från: http://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/8800/978-91-620-8814-9/ besökt den 12 juni 2021

Naturvårdsverket. (2008). *Planering av naturreservat.* Stockholm: CM Gruppen AB. Hämtat från: https://www.naturvardsverket.se/Om-Naturvardsverket/Publikationer/ISBN/5700/978-91-620-5788-6/ besökt den 12 juni 2021

Naturturismföretagen. Svensk turism AB. Visita. (2018). *Nationell naturturismstrategi.* Lenanders Grafiska AB. Hämtat från: https://naturturismforetagen.se/natur-och-ekoturism/nationell-naturturismstrategi/ besökt den 12 juni 2021

Nordic Point. *Allemansrätten*. Hämtat från: https://nordicpoint.net/svedska/kultura-i-obicaji-u-svedskoj/allemansratten/ besökt den 12 juni 2021

Näringsdepartementet. (2015). *Regeringen stärker svensk turismexport*. Hämtat från: https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2015/07/regeringen-starker-svensk-turismexport/ besökt den 12 juni 2021

Pirjevec, B. Kesar, O. (2002). *Počela turizma.* Zagreb: Mikrorad d.o.o. i Ekonomski fakultet Zagreb.

Putovnica. *Ekopark Krašograd*. Hämtat från: https://www.putovnica.net/odredista/hrvatska/ekopark-krasograd besökt den 12 juni 2021

Sachs, A. (2019). *In Sweden, a DIY dining adventure*. Hämtat från: https://www.washingtonpost.com/lifestyle/travel/in-sweden-a-diy-dining-adventure/2019/07/25/30da5ee8-a748-11e9-86dd-d7f0e60391e9_story.html besökt den 12 juni 2021

Spri. (1999). *Spri-rapport 481, Metoder och principer i terminologiarbetet*. Stockholm: Spri, Hämtat från: https://terminologiframjandet.se/h552a9FtZ/wp-content/uploads/2020/02/Metoder-och-principer-i-terminologiarbetet.pdf besökt den 20 juli 2021

Suonuuti, H. (2008). *Terminologiguiden.* Borås: Sjuhäradsbygdens Tryckeri AB. Hämtat från: https://terminologiframjandet.se/h552a9FtZ/wp-content/uploads/2019/09/Terminologiguiden-1-sida-per-sida.pdf besökt den 12 juni 2021

Svenska Akademien. 2004. *Ordbok över svenska språket.* Hämtat från: https://svenska.se/saob/ besökt den 12 juni 2021

Söderberg, M. (1994). *Värt att se i Sveriges natur?* Stockholm: Bonnier Alba.

Tengling, M. Lidmark, M. Tjörnhammar, E. (2011). *Turism – Besöknäring Faktabok.* Stockholm: Liber. Hämtat från: https://www.smakprov.se/bok/pocket/turism-besoksnaring-faktabok-9789147100316/ besökt den 12 juni 2021

Tillväxtverket. (2016). *Turismens begreppsnyckel.* Stockholm: Tillväxtverket. Hämtat från: https://tillvaxtverket.se/download/18.a48a52e155169e594d38dd/1465393421794/Turismens%20begreppsnyckel,%202016.pdf besökt den 12 juni 2021

Tillväxtverket. (2020). *Hållbar turism.* Hämtat från: https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/turism-och-besoksnaring/hallbar-turism.html

Täck, I. (2019). *Jaktturism i Småland: En induktiv studie om marknadsföringsaktiviteter av samländsk jaktturism.* Kalmer/Växjö: Linnéuniversitetet. Hämtat från: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1387040/FULLTEXT01.pdf

Visit Sweden. (2016). *Hållbar naturturism och ekoturism på landsbygden.* Hämtat från: https://corporate.visitsweden.com/om-oss/uppdraget/programuppdragen/

Vukonić, B., Čavlek, N. (red.) (2001): *Rječnik turizma*. Zagreb: Masmedia.

Weber, S., Mikačić V. (2007). *Osnove turizma.* Zagreb: Školska knjiga.

XI. ÖVERSÄTTNINGAR FRÅN SVENSKA TILL KROATISKA

XI.1. SVENSKA KÄLLTEXTER

XI.1.1. Terminologilärans grunder

3. Terminologilärans grunder

Allt terminologiarbete baseras på terminologilä-ran, ett tvärvetenskapligt fackområde som har in-slag från bl a kunskapsteori, logik, informations-vetenskap, lingvistik (lexikologi och semantik). Man kan säga att terminologiläran kombinerar element från flera teoretiska sammanhang där man velat beskriva, strukturera och överföra kun-skap.

Terminologiläran är en förhållandevis ny disci-plin som har utvecklats från 1920-talet fram till i dag i takt med stigande industrialisering, speciali-sering och internationalisering. Teknologie dok-tor Eugen Wüster, en ingenjör från Österrike, anses vara en föregångsgestalt på det här områ-det. I sin avhandling *Internationale Sprachnormung in der Technik* (1931) drog han upp riktlinjer för en allmän terminologilära. Denna teori var tänkt att gälla alla fackområden och fackspråk. Han var den första som placerade begreppet i centrum för den terminologiska analysen.

Också i Sverige var det tekniker som först intresse-rade sig för målet ”att få till stånd en effektiv kom-munikation fackmän emellan”. Standardiserare och uppfinnare fanns bland de tekniker som tog initiativet till att *Tekniska nomenklaturcentralen* (TNC) bildades 1941, och TNCs förste föreståndare, John Wennerberg, var från början elektroingen-jör. Han var dessutom både intresserad av språk och begåvad i att uttrycka sig vilket gjorde honom synnerligen väl lämpad för uppgiften. Resultatet av hans arbete är fortfarande av stor betydelse för dagens arbetsuppgifter inom TNC.

Centrala begrepp

Kärnan i terminologiläran ligger i de inbördes relationerna mellan fyra centrala begrepp, nämli-gen referent, begrepp, term och definition vilket kan åskådliggöras med hjälp av nedanstående te-traedermodell.

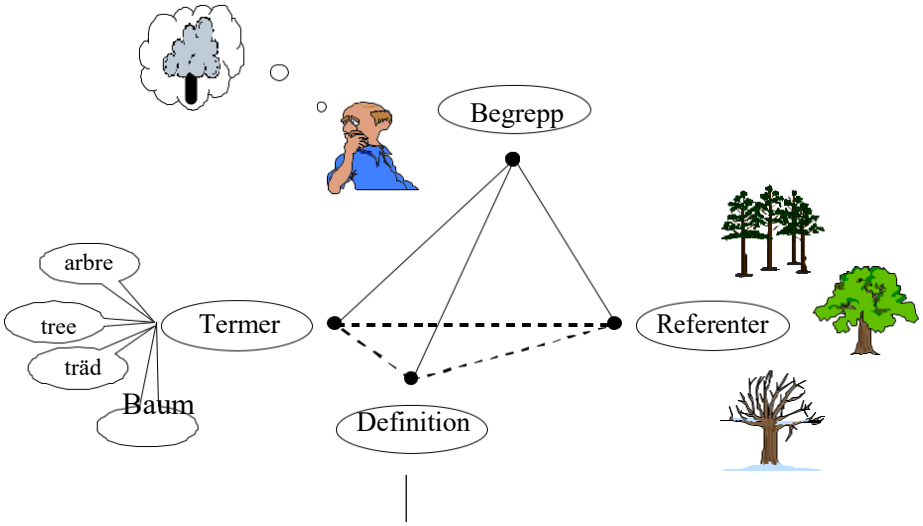

högvuxen, icke klättrande vedväxt
med genomgående huvudstam

Tetraedermodellen bygger på Ogdens och Ric-hards semiotiska triangel som framställer förhål-landet mellan tecken, begrepp och referent.[1] Den terminologiska modellen innehåller en di-mension till, nämligen definitionen.

Referenter är företeelser i verkligheten – före-mål, väsen, händelser, processer, egenskaper osv – av vilka en del är konkreta, en del abstrakta. En förutsättning för att vi ska kunna tala om denna utomspråkliga verklighet är att vi uppfattar dess olika komponenter och kategoriserar det vi upp-fattar. Vi gör alltså omvärlden begriplig genom att kategorisera den. Kategoriseringen bygger på ge-mensamma egenskaper hos en viss mängd refe-renter. De gemensamma egenskaperna för t ex alla träd är vedväxt, har genomgående huvud-stam osv.

Dessa gemensamma egenskaper hjälper oss att forma ett begrepp, dvs en föreställning om en grupp av referenter. Begreppen tillhör liksom re-ferenterna den icke-språkliga världen. De är ele-ment i tänkandet som vi strukturerar den omgi-vande verkligheten med. Begreppet 'träd' är allt-så en mental, icke-språklig föreställning om olika träd, en bild i våra tankar.

Begreppets beståndsdelar kallas för *kännetecken* och är abstraktioner av egenskaperna hos en refe-rent eller en kategori av referenter. Begreppet definieras inom terminologiläran som en kun-skapsenhet som består av en unik kombination av kännetecken. Så är begreppet 'träd' en kombina-tion av kännetecknen: vedväxt, högvuxen, icke klättrande, med genomgående huvudstam. Mer om kännetecken finns på sid 9.

Ett begrepp som anknyter till en grupp av refe-renter kallas för *allmänbegrepp,* t ex 'träd', 'bord', 'händelse'. Ett begrepp som anknyter till en unik referent kallas för *individualbegrepp*, t ex 'Jupiter' (planeten), 'Kaknästornet'.

Eftersom begreppen bara existerar i tankevärl-den, måste vi ge dem benämningar när vi kom-municerar. Vi förser dem då med termer. På bil-den på sid 7 är begreppet 'träd' försett med ter-mer på olika språk: *träd* på svenska, *arbre* på fran-ska, *Baum* på tyska, *tree* på engelska. Med termen tar vi ett steg vidare från verkligheten (referenter-na), från kognitiv nivå (begreppet) in i det språk-liga. En term är ett fackspråkligt ord eller uttryck för ett begrepp. Använder man termen *träd* behö-ver man inte ge en lång rad av kännetecken, ved-växt, högvuxen osv för att förklara sin mening. Mer om termer finns i avsnittet på sid 14.

När det är många som ska vara överens om hur en term bör användas för att kommunikationen ska fungera, är det viktigt att definiera det be-grepp som termen står för. Om vi dessutom inte har den personliga kontakten, kan vi inte i kom-munikationen kontrollera att vi alla talar om sam-ma begrepp. Att komma överens om definitionen av ett begrepp brukar vara av hjälp när sådana problem ska lösas. En definition är en språkligt utformad beskrivning av ett begrepp som bygger på begreppets kännetecken och som ska avgränsa begreppet mot andra begrepp. Mer om definitio-ner finns i avsnittet på sid 12f.

I begreppstetraedern på bilden på sid 7 finns heldragna linjer mellan begrepp och termer, be-grepp och definition, begrepp och referenter, medan det är streckade linjer mellan termer och referenter, termer och definition, definition och referenter. Dessa linjer visar att alla "förbindel-ser" mellan termer och referenter, termer och definition, definition och referenter sker genom begreppet, dvs begreppet finns alltid där även om ett eller flera andra "hörn" saknas. Det finns t ex ingen allmänt vedertagen term för de små pap-persbitar som kommer från hålslaget (i alla fall inte på svenska). Det finns ingen referent bakom begreppet 'tomten' (i alla fall inte i de flesta vux-nas värld). Det vimlar av odefinierade begrepp också inom väl etablerade fackområden, för att inte tala om politikernas språk m m. Däremot går

1 Följande beteckningar kommer att användas vidare i do-kumentet:
- för begreppet: enkla citattecken, t ex 'träd' för begrep-pet bakom termen *träd*
- för termen: kursiv, t ex *träd* för termen *träd*
- för kännetecken: understrykning, t ex vedväxt.

det inte att tänka bort begreppet. Det finns alltid ett begrepp om det finns en term, en definition eller en referent.

Tetraederns fyra dimensioner hör till tre olika nivåer eller ”världar”: verklighetens värld där det handlar om referenter och deras egenskaper, tankevärlden där det rör sig om begrepp och deras kännetecken som återspeglar referenterna och deras egenskaper, och språkvärlden med termer som benämner begrepp samt definitioner som be-skriver begrepp och som skiljer olika begrepp åt.

En förutsättning för ett bra terminologiarbete är att dessa tre nivåer hålls åtskilda. Man måste med andra ord hela tiden vara medveten om vil-ken värld man rör sig i. En annan viktig sak i detta sammanhang är att begreppet är utgångspunk-ten för allt terminologiarbete. Terminologen ana-lyserar, strukturerar och beskriver olika fackområ-dens vetande genom att i första hand analysera och strukturera begrepp.

Begreppets kännetecken

Begreppet uppfattas alltså som en uppsättning kännetecken som avspeglar egenskaper hos be-greppets referenter. Begreppsanalys går ut på att man identifierar alla väsentliga kännetecken hos ett begrepp och undersöker vilka referenter detta begrepp kan knytas till. Dessa två aktiviteter är knutna till varandra på så sätt att ju färre känne-tecken begreppet har, desto flera referenter kan det knytas till. Om man tar t ex begreppet ’träd’ som består av kännetecknen vedväxt, högvuxen, med genomgående huvudstam kan det anknytas till en stor grupp av referenter (björk, tall, rönn) osv. Lägger man till ytterligare ett kännetecken, t ex har löv är det ett annat begrepp som inte längre täcker t ex tallar. Tar man bort ett känne-tecken, t ex har genomgående huvudstam får man ett begrepp som också täcker alla buskar.

Den uppsättning av kännetecken som täcker ett visst begrepp kallas för *begreppsinnehåll* eller *intension*. Den uppsättning referenter som kan knytas till ett visst begrepp kallas för *begreppsomfång* eller *extension*.

Ett begrepp kan bestå av ett stor antal känneteck-en som avspeglar diverse egenskaper hos dess re-ferenter. Inte alla av dessa är likvärdiga eller in-tressanta från begreppsanalysens synpunkt. Form och färg är viktiga egenskaper hos ett bord när man ser det som en företeelse i verkligheten, men som kännetecken hos begreppet ’bord’ hjälper form och färg inte till att avgränsa begreppet ’bord’ från t ex begreppet ’stol’. Både stolar och bord kan t ex vara runda och bruna, dvs de kan ha samma form och färg. För att beskriva skillnaden mellan dessa två begrepp måste man välja andra, särskiljande kännetecken, t ex sittbar. Detta kän-netecken ingår i intensionen av begreppet ’stol’, men inte i begreppet ’bord’. Särskiljande känne-tecken används när man fastställer begreppets intension och extension, konstruerar begrepps-system och skriver definitioner för begrepp.

Begreppsrelationer och begreppssystem

Begreppen är inte lösryckta utan har alltid en re-lation till andra begrepp. Ett visst antal begrepp och relationerna mellan dem bildar ett gemen-samt begreppssystem. Begreppssystemen är vikti-ga som hjälpmedel i begreppsanalys och be-greppsstrukturering. De spelar en central roll när man ska definiera begrepp.

I ett idealt fall kan begrepp som är relevanta för ett fackområde presenteras i form av ett omfat-tande begreppssystem, där varje begrepp har sin plats och tydligt kan avgränsas genom sina relatio-ner med andra begrepp. I verkligheten bygger man ofta ett stort antal små begreppssystem som täcker små och stora delområden. Man kan t ex upprätta ett begreppssystem som omfattar endast begreppen ’vårdkontakt’, ’besök’, ’akut besök’ eller ett större system som täcker delområdet vård- och patientadministration.

Begreppssystem presenteras i form av be-greppsdiagram (se exempel på sid 10f) som hjäl-per till att åskådliggöra relationerna mellan be-greppen och deras plats i begreppssystemen.

Begreppssystemen kan delas in i följande hu-vudtyper beroende på vilka begreppsrelationer

de består av: generiska, partitiva och associativa begreppssystem.[2] I praktiskt terminologiarbete arbetar man ofta med blandade begreppssystem som består av olika typer av begreppsrelationer.

Generiska relationer och begreppssystem

En generisk begreppsrelation råder mellan två begrepp när båda begreppen har en uppsättning gemensamma kännetecken och det ena begrep-pet har åtminstone ytterligare ett särskiljande kännetecken. Det begrepp som har flera kännetecken i denna relation kallas för *underbegrepp* el-ler *underordnat begrepp* och det andra begreppet kallas för *överbegrepp* eller *överordnat begrepp*.

En generisk begreppsrelation råder t ex mellan begreppen 'träd' och 'lövträd' där 'träd' är överbegrepp och 'lövträd' underbegrepp. Dessa två begrepp har nämligen några gemensamma kännetecken (vedväxt, högvuxen osv.) och 'lövträd' har dessutom kännetecknet har löv. I det generis-ka systemet nedan delas överbegreppet 'träd' upp i de två underbegreppen 'lövträd' och 'barrträd'. Dessa har i sin tur sina egna underbegrepp (t ex 'lövträd' har underbegrepp 'björk', 'lönn' och 'ek'). Alla underbegrepp som har samma närmas-te överbegrepp kallas för *sidobegrepp*.

Generiskt begreppssystem

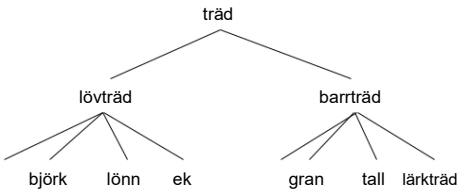

De generiska begreppssystemen laborerar ofta på många nivåer och kan ha många dimensioner. Att de är flerdimensionella innebär att de underord-nade begreppen skiljs åt från det överordnade begreppet på olika grunder efter olika indel-ningskriterier. I det flerdimensionella begrepps-systemet nedan delas begreppet 'hus' in i 'sten-hus' och 'trähus' utifrån indelningskriteriet bygg-material och i 'bostadshus' och 'flerbostadshus' utifrån indelningskriteriet användning.

Flerdimensionellt generiskt begreppssystem

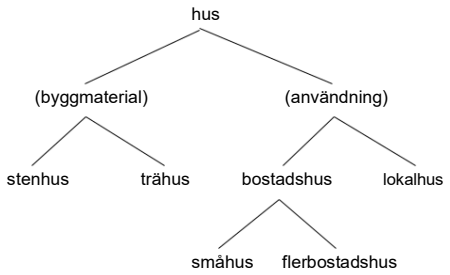

2 En uttömmande undersökning av olika typer av begrepps-system och begreppsrelationer finns i Anita Nuopponens avhandling *Begreppssystem för terminologisk analys*. Vasa 1994.

XI.1.2. Så uppstod det svenska namnsdagskaoset

Så uppstod det svenska namnsdagskaoset

Ett namn är ett öde, en logga, något som hjälper eller sabbar

Av Carl-Michael Edenborg

Publicerad: lör 11 jan 2020

Detta är en kulturartikel som är en del av Aftonbladets opinionsjournalistik.

Foto: TT

Den 11 juli firar vi Leonore och Leonora.

KULTUR

Har du namnsdag idag? Har du ens den minsta koll?

Jag har en namnsdags-app på telefonen. Jag brukar gratta folk. De flesta är ovana, många blir glatt paffa.

Dock kanske du saknar namnsdag? Det är en rätt stor risk. Inte så konstigt med tanke på att befolkningen har 150 000 olika förnamn, ifall du räknar varje separat stavning. Och med att det finns tio miljoner invånare och bara 365 dagar per år.

Om du begråter din namnsdagsbrist: vad har du för chanser att få in ditt förnamn i almanackan?

Det är faktiskt inte så omöjligt som det kan verka.

Men först måste vi reda ut begreppen ”almanacka” och ”namnlängd”: Almanackan ges oftast ut av ett förlag. Den kan bestå av årets dagar, veckor och månader, månvarven, namnsdagarna, högtiderna, FN-dagarna, plats för planering, horoskop, väderprognoser, världshändelser.

Namnlängden är listan över namnsdagar i landet. Det är den som almanackan utgår från när den anger namnsdagar. Men vem bestämmer namnlängden?

Namnlängdskommittén har makten. Innan den inrättades var det under några decennier kaos och språkkrig. Ännu längre innan dess, mellan 1749 och 1972, hade Kungliga Vetenskapsakademien (KVA) ensamrätt på att ge ut almanackor i landet. Det var en period av statligt sanktionerad monopolism där namnlängden och almanackan såg ut rätt mycket att flyta samman.

1972 hände följande: riksdagen beslutade att inte förnya Vetenskapsakademiens ensamrätt. Argumentet var att den utgjorde en konkurrensfördel gentemot de förlag och tryckerier som inte hade ett samarbete med KVA.

Nu bröt ett växande, krälande kaos ut.

Almanacksförlaget Esselte beslutade sig för att skapa sin egen namnlängd. 1987 publicerade det en almanacka med ”trenamnslängd” – den tillät upp till tre olika förnamn per dag. Denna allt för revolutionära förändring väckte skarp kritik och motstånd. Esselte backade och gav 1993 ut en almanacka med ”den reviderade tvånamnslängden”. Men det var för sent.

1993 var året då namnsdagskaoset efter riksdagens beslut 1972 förvandlades till öppet språkkrig: Svenska Akademien gillade nämligen inte Esseltes maktövertagande inom namnsdagssfären. Den rynkade på näsan åt otraditionella strykningar och tillägg. Således publicerades *Akademiealmanackan*.

Plötsligt hade landet två olika och jämnstarka namnsdagsförteckningar! Ba-dooom! Hur i hela friden skulle folk nu veta vem man skulle gratta och när?

För att reda ut dessa turer kontaktar jag docent **Katharina Leibring** som arbetar för det fristående Institutet för språk och folkminnen och som är expert på mänskliga förnamn och husdjursnamn. Hon svarar via mejl:

”Det var egentligen först då, 1993, med två konkurrerande namnlängder, som den stora namnsdagsröran utbröt. Jag tror inte att riksdagen alls hade reflekterat över detta framtida scenario.”

Kraftmaktmackan: Staten, Kyrkan, Kapitalet och Vetenskapen

Docent Leibring är även sedan 2016 ledamot i Namnlängdskommittén. Den inrättades 2001, efter flera års förarbeten, som en långsiktig lösning på problemen som blottats genom 1993 års kris. Bakom kommittén står flera kungliga akademier, Svenska språknämnden och de största namnsdagsintressenterna. Dess ord är lag.

Visserligen kan fortfarande ända sedan 1972 var och en ge ut en almanacka – där till exempel ”Beyoncé” skulle kunna ha namnsdag första april. Men Namnlängdskommittén har en sådan kraftmaktmacka bakom sig att det nog skulle vara svårt att få genomslag.

Kraftmaktmackan: Staten, Kyrkan, Kapitalet och Vetenskapen. Eller mer strikt: de kungliga akademierna, kyrkan och andra kulturvårdande instanser, almanacksförlagen, namnforskarna och språkvårdarna.

Namnslängdskommitténs namnsdagsförteckning är i praktiken Sveriges officiella. Hegemonin är fastställd, maktbalansen är återupprättad, kaoset är över. **Michel Foucault** hade rätt hela tiden.

Att dock kaos och konflikter ens kunde uppstå pekar mot något osäkert och känsligt: Ett namn är aldrig neutralt. Ett namn är öde, är en logga, något du sällan valt själv, det hjälper eller sabbar, det kan göra dig till mobboffer eller kung.

Man kan ju undra hur många barn i Sverige som döptes till ”Adolf” 1933 och hur många 1945? Namn är makt.

När Svenska Akademien gav ut sin egen almanacka 1993 övertog den 1901 års namnlängd. Den hade presenterats av akademiledamöterna **Odhner** och **Tegnér d.y.** och förblir den enskilt största reformen av namnsdagarna någonsin. Med den kröntes de segdragna försöken från 1500-talet och framåt att distansera den svenska namnlängden mot den katolska helgonkalendern.

Men vår almanacka bär märket av deras ambition: försvenskandet av namnlängden

Ty i ursprunget växte namnsdagarna fram ur helgonkalendern, som fortfarande är giltig inom ickeprotestantiska kulturer. I ortodoxa samhällen är dessa helgon- eller martyrdagar större högtider än födelsedagar. Som finne, ryss, serb eller grek är det troligare att du får äta tårta och öppna presenter på din namnsdag – snarare än på årsdagen av din mammas smärta och ditt föga efterfrågade världsinträde.

Odhner-Tegnér lyckades inte fullt ut med sitt projekt, än i dag lever rätt många helgon kvar i namnlängden. Men vår almanacka bär märket av deras ambition: försvenskandet av namnlängden. Konkret rensade de bort främmande namn och ersatte dem med exempelvis vikinganamn. Det kan låta otäckt i våra känsliga efterkrigsöron, men det var vardagsmat i det förra sekelskiftets nationalism.

När Svenska Akademien 1993 gick till motattack mot Esselte utgick de från 1901 års namnlängd och kompletterade den med en utökad namnlista med bland annat annorlunda stavningar. Denna modell följs än i dag av Namnlängdskommittén.

För den som vill läsa mer om kriterierna som gäller för arbetet med att stryka och lägga till namnsdagar kan jag tipsa om dels hemsidan sprakochfolkminnen.se, dels *Namnlängdsboken* från 2000.

Nu, äntligen, till den inledande frågan: Kan du som saknar namnsdag få en?

Oddsen varierar, beroende på orsakerna: ifall du är en av de väldigt många svenskar som heter ”Mohamed” eller ”Ali” har du betydligt större chans än om dina föräldrar varit hysteriskt uppfinningsrika vid namngivningen och döpt dig till exempelvis ”Svamp”.

Vikingarna står starka

Ditt namn har också en större chans ifall det har en koppling till det namn som redan finns på den dagen: kulturhistoriskt eller språkhistoriskt. Så lades ”Ronja” till ”Ida”-dagen genom **Astrid Lindgren**, och ”Saga” till ”Siv”-dagen på grund av att de båda är fornnordiska gudinnor.

Vikingarna står starka.

När jag frågar Katharina Leibring om hur kommittén låtit sig påverkas av invandringen, svarar hon att detta är en av de mest akuta frågorna för framtiden och hänvisar till kommande möten. Men hon tillägger:

”Jag kan än så länge bara hänvisa till att många nykomna namn i Sverige har motsvarigheter i namnlängden (eller den utökade listan) eftersom många namn har ett gemensamt ursprung i någon av de tre stora religionerna islam, judendom och kristendom.”

Ja, det är lätt att glömma att namn som kan förefalla ärkesvenska är nära besläktade med ”Yussif” och ”Maryam”.

Mitt samtal med Katharina Leibring ger mig känslan att ”omsorgen om kulturarvet” inte är lika betonad som 1901, att fokus flyttat sig till vad människor verkligen heter – att arbetet är mer deskriptivt än normativt, för att uttrycka sig akademiskt. Hon sammanfattar:

”Generellt kan vi nog säga att för att ett namn ska komma in i namnlängden ska det vara ett levande namn, gärna ett populärt namn, och gärna ett namn som vi fått ett förslag om.”

Om du eller ditt barnbarn är begåvad med ett levande namn lönar det sig alltså att höra av sig till Namnlängdskommittén med förslag – nästa år kanske det namnet en viss dag är skrivet på en tårta i en säng.

XI.2. ÖVERSÄTTNINGAR TILL KROATISKA

XI.2.1. Osnove terminologije

3. Osnove terminologije

Cijela se terminološka djelatnost temelji na terminologiji – interdisciplinarnom stručnom području koje objedinjuje, između ostalog, elemente teorije znanja, logike, informacijskih znanosti te lingvistike (leksikologije i semantike). Može se reći da terminologija povezuje elemente iz nekoliko teorijskih konteksta kojima je cilj opisati, strukturirati i prenijeti znanje.

Terminologija je relativno nova disciplina, koja se još uvijek razvija od 1920-ih do danas, u skladu s rastućom industrijalizacijom, specijalizacijom i internacionalizacijom. Eugen Wüster, austrijski inženjer i doktor tehničkih znanosti, smatra se jednim od začetnika u tom području. U svojoj disertaciji *Internationale*

I u Švedskoj su upravo tehničari prvi pokazali interes za „uspostavljanje učinkovite komunikacije među stručnjacima“. Standardizatori i izumitelji bili su među tehničarima koji su 1941. godine pokrenuli *Tekniska nomenklaturcentralen* (TNC), a prvi je direktor TNC-a, John Wennerberg, izvorno bio inženjer elektrotehnike. Bio je i elokventna osoba, s interesom za jezik, zbog čega je bio naročito podoban za taj zadatak. Rezultati njegovog rada i dalje su od velike važnosti za djelovanje TNC-a.

Središnji pojmovi

Jezgru terminologije čini odnos između četiri središnja pojma: referenta, pojma, termina i definicije, što se može ilustrirati pomoću tetraedarskog modela u nastavku.

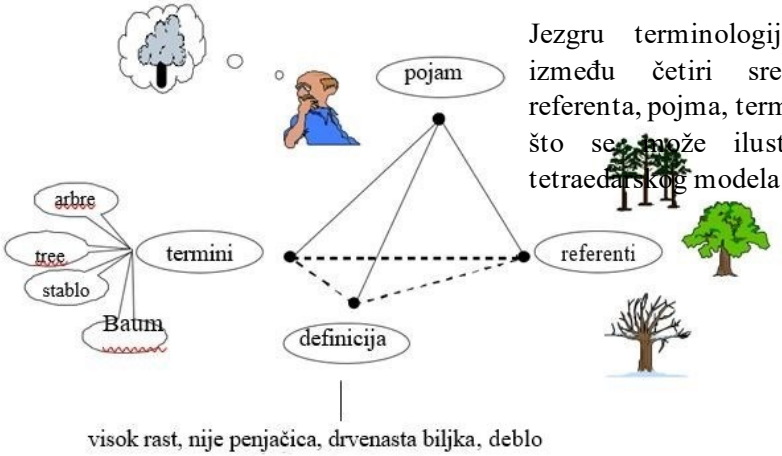

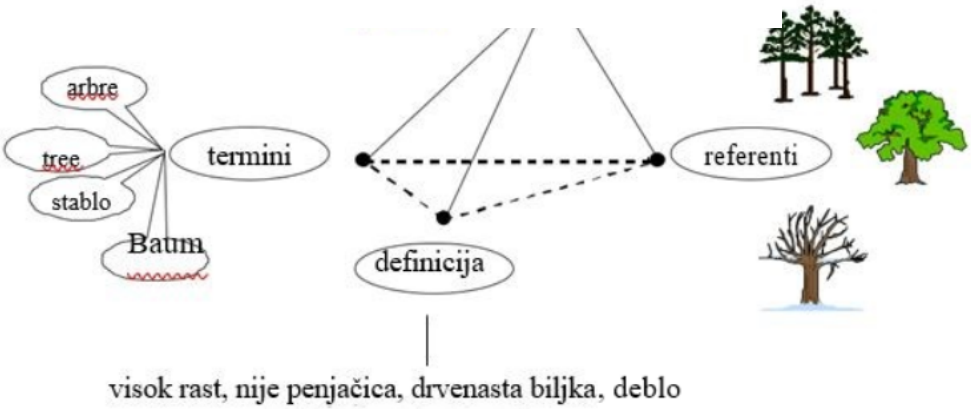

Tetraedarski model temelji se na semantičkom trokutu Ogdena i Richardsa koji prikazuje odnos između obilježja, pojma i referenta.[20] Terminološki model sadrži još jednu dimenziju - definiciju.

Referenti su pojave u stvarnosti – stvari, bića, događaji, procesi, svojstva itd. Neke od tih pojava su konkretne, a neke su apstraktne. Jedan od preduvjeta za razgovor o ovoj izvanjezičnoj stvarnosti jest razumijevanje njezinih različitih komponenata te njihova kategorizacija. I vanjski svijet činimo razumljivim tako da ga kategoriziramo. Kategorizacija se temelji na zajedničkim svojstvima određenog broja referenata. Ta zajednička svojstva za, primjerice, sva stabla su – drvenasta biljka, deblo itd.

Ova zajednička svojstva pomažu nam oblikovati pojam, to jest stvoriti predodžbu o skupini referenata. Pojmovi, kao i referenti, pripadaju nejezičnom svijetu. Oni su dijelovi misaonog svijeta kroz koje strukturiramo stvarnost koja nas okružuje. Dakle, pojam 'stablo' je mentalna, nejezična predodžba o različitim stablima, odnosno on je slika u našim mislima.

Sastavni dijelovi pojma nazivaju se *obilježja* i predstavljaju apstrakcije svojstava referenta ili neke kategorije referenata. Pojam se u terminologiji definira kao jedinica znanja koja se sastoji od jedinstvene kombinacije obilježja. Pojam 'stablo' je tako kombinacija obilježja: drvenasta vrsta, visok rast, nije penjačica, ima deblo. Više informacija o obilježjima potražite na sljedećoj stranici.

Pojam koji se povezuje sa skupinom referenata naziva se *opći pojam,* kao što su 'stablo', 'stol', 'događaj'. Pojam koji se odnosi na jedinstveni referent naziva se *individualni pojam*, npr. 'Jupiter' (planet), Učka.

Budući da pojmovi postoje samo u svijetu misli, u komunikaciji ih moramo imenovati te im stoga dodjeljujemo termine. Na slici na prethodnoj stranici, pojmu 'stablo' pridruženi su termini na različitim jezicima: *stablo* na hrvatskom, *arbre* na francuskom, *Baum* na njemačkom i *tree* na engleskom jeziku. Termin nas odvodi korak dalje od stvarnosti (referenata) i od kognitivne razine (pojma), a dovodi nas do jezične razine. Termin je stručna riječ ili izraz za pojam. Ako koristite termin *stablo*, ne morate navesti dugi niz obilježja: drvenasta vrsta, visok rast itd. kako biste objasnili na što mislite.

Kada postoji mnogo onih koji se slažu oko toga da se termin treba koristiti kako bi komunikacija bila učinkovita, važno je definirati pojam koji taj termin označava. Štoviše, ako nema osobnog kontakta, ne možemo utvrditi govore li svi o istom pojmu. Tada definicija pojma oko koje se svi slažu pomaže riješiti takve probleme. Definicija je jezični opis pojma koji se temelji na obilježjima pojma i koji razgraničava određeni pojam od drugih pojmova.

U pojmovnom tetraedru na prethodnoj stranici punim su linijama spojeni pojam i termin, pojam i definicija, pojam i referent, dok su termin i referent, termin i definicija, definicija i referent povezani isprekidanim linijama.

Te linije pokazuju da se sve „veze“ između termina i referenta, termina i definicije, definicije i referenta protežu kroz pojam, što znači da je pojam uvijek prisutan, čak i ako jedan ili više drugih „kutova“ nedostaje. Na primjer, nema općeprihvaćenog termina za male komadiće papira koji izlaze iz bušilice za papir (barem ne u hrvatskom jeziku). Iza pojma 'Djed Božićnjak' ne postoji referent (barem ne u svijetu većine odraslih osoba). Također postoji puno nedefiniranih pojmova i u potpuno razvijenim stručnim područjima, a kamo li u govoru političara i sl.

[20] U nastavku će se koristiti sljedeće oznake:

- za pojam: polunavodnici, npr. 'stablo' za pojam iza termina *stablo*
- za termine: kurziv, npr. *stablo* za termin *stablo*
- za obilježje: podcrtano, npr. drvenasta vrsta

No, unatoč tomu, ne smijemo zanemriti pojam. Ako postoji naziv, definicija ili referent, uvijek postoji i pojam.

Četiri dimenzije tetraedra pripadaju trima različitim razinama ili „svjetovima“: svijet stvarnosti, u kojem se nalaze referenti i njihova svojstva, misaoni svijet, u kojem se radi o pojmovima i njihovim obilježjima koja odražavaju referente i njihova svojstva, te jezični svijet, s terminima koji označavaju pojmove, definicijama koje opisuju te pojmove i odjeljuju jedan pojam od drugog.

Preduvjet za dobru terminološku djelatnost jest držanje tih triju razina razdvojenima. Drugim riječima, treba stalno biti svjestan o kojem se svijetu radi. Važno je napomenuti kako je pojam polazište za svu terminološku djelatnost. Terminolog analizira, strukturira i opisuje znanje iz različitih stručnih područja, prvenstveno raščlambom i strukturiranjem pojmova.

Obilježja pojma

Pojam se, dakle, shvaća kao skup obilježja koji odražava svojstva referenata određenog pojma. Pojmovna analiza sastoji se od identificiranja svih bitnih obilježja nekog pojma te proučavanja s kojim se referentima taj pojam može povezati. Ove su dvije radnje međusobno povezane – što manje obilježja određeni pojam ima, na to se više referenata može odnositi. Na primjer, pojam 'stablo', koji sadrži obilježja drvenasta vrsta, visokog rasta, deblo, može se povezati s velikom skupinom referenata (breza, bor, jarebika) itd. Dodavanjem još jednog obilježja, kao što je listopadno, već se pojavljuje pojam koji nije obuhvaćen – borovi. Ako uklonite, na primjer, obilježje deblo, taj će pojam obuhvaćati sve grmlje.

Skup obilježja koji obuhvaća određeni pojam naziva se *sadržaj pojma* ili *intenzija*. Skup referenata koji se mogu povezati s određenim pojmom naziva se *opseg pojma* ili *ekstenzija*.

Pojam se može sastojati od velikog broja obilježja koja odražavaju različita svojstva svojih referenata. Nisu svi jednaki ili zanimljivi iz perspektive pojmovne analize. Oblik i boja važna su svojstva stola kao pojave u stvarnosti, ali kao obilježja pojma 'stol', oblik i boja ne pomažu razlikovati ga od, primjerice, pojma 'stolac'. I stolci i stolovi mogu biti okrugli i smeđi, stoga kako bismo opisali razliku između ova dva pojma, moramo odabrati druga razlikovna obilježja, kao što je na njemu se sjedi. Ovo obilježje uključeno je u intenziju pojma 'stolac', ali ne u pojam 'stol'. Razlikovna obilježja koriste se pri utvrđivanju intenzije i ekstenzije, izgradnji pojmovnih sustava i pisanju definicija pojmova.

Pojmovni odnosi i pojmovni sustavi

Pojmovi nisu slobodni, nego su uvijek povezani s drugim pojmovima. Određeni broj pojmova i odnosa između njih čine zajednički pojmovni sustav. Pojmovni sustavi važna su pomoćna sredstva u pojmovnoj analizi i pojmovnom strukturiranju. Oni igraju središnju ulogu u definiranju pojmova.

U idealnom se slučaju pojmovi koji su relevantni za određeno stručno područje prikazuju kao opsežan pojmovni sustav u kojem svaki pojam ima svoje mjesto i može se jasno ograditi pomoću odnosa s drugim pojmovima. Zapravo se često konstruira velik broj manjih pojmovnih sustava koji obuhvaćaju manje i veće podskupine. Na primjer, moguće je stvoriti pojmovni sustav koji obuhvaća samo pojmove 'hitni prijam', 'pregled', 'hitni pregled' ili širi sustav koji obuhvaća cijelu podskupinu skrbi i prijama pacijenata.

Pojmovni sustavi prikazani su u obliku pojmovnih dijagrama koji pomažu ilustrirati odnos između pojmova i njihovog mjesta u pojmovnim sustavima (pogledajte primjer na sljedećoj stranici).

Pojmovni sustavi mogu se podijeliti u sljedeće glavne skupine, ovisno o vrsti pojmovnih odnosa: generički, partitivni i

asocijativni pojmovni sustavi.[21] Terminološki rad u praksi često uključuje mješovite pojmovne sustave koji se sastoje od različitih vrsta pojmovnih odnosa.

Generički odnosi i pojmovni sustavi

Generički odnos pojmova postoji između dva pojma koja imaju skup zajedničkih obilježja, a jedan od ta dva pojma ima barem jedno dodatno razlikovno obilježje. Pojam koji ima više obilježja u tom odnosu naziva se *hiponim* ili *podređeni pojam*, a drugi se pojam naziva *hiperonim* ili *nadređeni pojam*.

Na generički odnos pojmova nailazimo, na primjer, između pojmova 'stablo' i 'listopadno stablo', u kojem je 'stablo' hiperonim, a 'listopadno stablo' je hiponim. Ova dva pojma, naime, imaju neka zajednička svojstva (drvenaste biljke, visok rast itd.), a osim navedenih, 'listopadna stabla' također imaju lišće. U generičkom sustavu u nastavku pojam 'stablo' podijeljen je na dva hiponima – 'listopadno' i 'crnogorično'. Oni pak imaju svoje hiponime (na primjer, 'listopadna stabla' imaju podskupine 'breza', 'javor' i 'hrast'). Svi hiponimi koji imaju iste najbliže hiperonime nazivaju se *kohiponimi*.

Generički pojmovni sustav

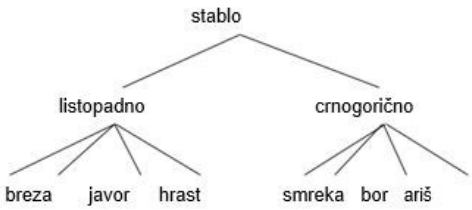

Generički pojmovni sustavi često funkcioniraju na mnogo razina i mogu imati mnogo dimenzija. Biti višedimenzionalan znači odvojiti podređene pojmove od nadređenih prema različitim kriterijima. U višedimenzionalnom pojmovnom sustavu u nastavku, pojam 'kuća' podijeljen je u 'kamena kuća' i 'drvena kuća', s obzirom na građevinski materijal te 'stambena zgrada' i 'višestambena zgrada', s obzirom na namjenu.

Višedimenzionalan generički pojmovni sustav

[21] Opširno istraživanje o različitim vrstama pojmovnih sustava i pojmovnih odnosa nalazi se u disertaciji Anite Nuopponen „Pojmovni sustavi za terminološku analizu“ (1994: Vaasa).

XI.2.2. Kako je u Švedskoj izbio imendanski kaos

Koristilo ono ili štetilo, ime je simbol i sudbina

Piše: Carl-Michael Edenborg

Objavljeno: subota, 11. siječnja 2020.

Ovaj je komentar na temu kulture dio švedskog lista Aftonbladet.

Fotografija: novinska agencija TT
11. srpnja imendan slave Leonore i Leonora

KULTURA

Koje se švedsko ime slavi na današnji dan? Imaju li slavljenici uopće pojma o tome?

Na telefonu imam aplikaciju za imendane i obično čestitam slavljenicima. Većina na to nije navikla, no mnogi su ugodno iznenađeni.

Imate li vi uopće imendan? Moguće je da nemate. Nije ni čudno, s obzirom na to da u Švedskoj živi deset milijuna ljudi s 150 000 različitih imena, ako se u obzir uzmu različiti načini pisanja. A samo je 365 dana u godini.

Ako tugujete zbog toga što nemate svoj imendan, kakvi su izgledi da se vaše ime uvede u kalendar?

To zapravo nije tako nemoguće kako se čini.

Prije svega, moramo razlikovati pojmove „kalendar“ i „popis imena“ (šv. *namnlängd*). Kalendar najčešće izdaje izdavač. Može sadržavati dane u godini, tjedne i mjesece, mjesečeve mijene, imendane, praznike, svjetske dane koje je proglasio UN, planer, horoskop, vremensku prognozu i popis svjetskih događaja.

Švedski *namnlängd* popis je svih imendana u Švedskoj i on je polazišna točka kada se u kalendaru određuju imendani. No tko odlučuje što će se naći u tom popisu imena?

Te ovlasti ima Odbor za popis imena. Prije nego što je on utemeljen, nekoliko su desetljeća vladali kaos i jezični ratovi. Još ranije, između 1749. i 1972. godine, Švedska kraljevska akademija znanosti (KVA) imala je u Švedskoj jedinstveno pravo izdavati kalendare. Bilo je to razdoblje državno odobrenog monopola, kada se činilo da se *namnlängd* i kalendar gotovo preklapaju.

1972. godine dogodilo se to da je švedski Riksdag službenom odlukom odbio obnoviti jedinstvena prava Švedskoj kraljevskoj akademiji znanosti, uz argument da su izdavači koji surađuju s njom u privilegiranom položaju u odnosu na ostale ponuđače istih usluga.

Tada je izbio kaos koji se polako, ali sigurno širio.

Esselte, izdavačka kuća koja izdaje kalendare i rokovnike, odlučila je sastaviti vlastiti *namnlängd*. Tako je 1987. godine objavljen „trostruki popis imena“ koji je dozvoljavao obilježavanje do tri različita imena u istom danu. Ova je previše revolucionarna promjena izazvala otpor i oštre kritike. Esselte se povukao i 1993. godine objavio kalendar s „revidiranim popisom dvaju imena“, ali bilo je prekasno.

1993. bila je godina kada je imendanski kaos, nakon odluke Riksdaga 1972. godine, prerastao u otvoreni jezični rat. Švedskoj se akademiji, naime, nije sviđalo to što je Esselte preuzeo vodeću poziciju u domeni imendana. Mrštili su se na netradicionalno uklanjanje i dodavanje imena, stoga je objavljen *Akademijin kalendar*.

Odjednom su se u zemlji pojavile dvije različite, ali jednako dominantne imendanske liste! *Bum*! Kako li će samo sada ljudi znati kome čestitati i kada?

Kako bismo razriješili dvojbu, obratio sam se **Katharini Leibring**, izvanrednoj profesorici na nezavisnom Institutu za jezik i folklor te stručnjakinji za vlastita imena ljudi i kućnih ljubimaca. Odgovorila mi je elektronskom poštom:

„Zapravo je tek tada, 1993. godine, s pojavom dva konkurentska popisa imena, izbila velika zbrka s imendanima. Mislim da *Riksdag* ovaj scenarij uopće nije uzimao u obzir pri donošenju svoje odluke.”

Odnosi moći: Država, Crkva, Kapital i Znanost

Izvanredna profesorica Leibring članica je Odbora za popis imena od 2016. godine. On je utemeljen 2001. godine, nakon višegodišnjih priprema, kao dugoročno rješenje problema koji proizlaze iz krize 1993. godine. Odbor podržava nekoliko Švedskih kraljevskih akademija, Vijeće švedskog jezika i najveći imendan-znalci. Njegov sud je zakon.

Istina, od 1972. godine svatko može izdati planer ili kalendar u kojem, na primjer, Beyoncé može imati imendan prvog travnja. No Odbor za popis imena ima toliko snažnu potporu iza sebe da bi se takvom kalendaru vjerojatno teško bilo probiti.

To su odnosi moći između Države, Crkve, Kapitala i Znanosti ili točnije između Kraljevskih akademija, crkve i drugih tijela uprave zaduženih za očuvanje kulture, izdavače kalendara, istraživača imena i stručnjaka koji se bave očuvanjem jezika.

U praksi je ***namnlängd*** **Odbora za popis imena** u Švedskoj služben. Hegemonija je utvrđena, ravnoteža moći opet je uspostavljena, kaos je smiren. **Michel Foucault** bio je u pravu od samog početka.

Međutim, činjenica da kaos i sukobi mogu nastati ukazuje na nešto neizvjesno i nadasve škakljivo: ime nikada nije neutralno. Ime je simbol, sudbina. Rijetko ga odabirete sami, a ono pomaže ili šteti, može vas učiniti kraljem ili žrtvom rulje.

Možemo li pretpostaviti koliko je djece u Švedskoj dobilo ime Adolf 1933. godine, a koliko 1945. godine? Ime jest moć.

Švedska akademija objavila je vlastiti kalendar 1993. godine i on je preuzeo *namnlängd* iz 1901. godine. Kalendar su predstavili članovi Akademije, **Odhner** i **Tegnér Mlađi** te on postaje najveća reforma imendana do sad. Time su okrunjeni dugotrajni pokušaji od 16. stoljeća da se švedski *namnlängd* odmakne od katoličkog kalendara svetaca.

Taj kalendar obilježen je svojom ambicijom: pošvećivanjem popisa imena

Po svom podrijetlu, imendani su proizašli iz kalendara svetaca koji još uvijek vrijede u neprotestantskim kulturama. U pravoslavnim društvima ti su dani sveca ili mučenika veće svečanosti od rođendana. Kod Finaca, Rusa, Srba ili Grka vjerojatnije je da ćete jesti tortu i otvarati darove na imendan, nego na godišnjicu boli vaše majke i, posljedično, vašeg dolaska na svijet, koji ionako niste sami tražili.

Odhner i Tegnér nisu u potpunosti uspjeli u svom naumu. Čak se i danas na popisu imena nalazi mnogo svetaca. Međutim, švedski je kalendar obilježen svojom ambicijom: pošvećivanjem popisa imena. Naime, strana imena uklonjena su i zamijenjena, na primjer, vikinškim imenima. Moglo bi zvučati grozno u švedskim osjetljivim, poslijeratnim ušima, ali tako je to bilo ranije, u vrijeme nacionalizma s prijelaza stoljeća.

Kada je Švedska akademija krenula u protunapad protiv izdavačke kuće *Esselte* 1993. godine, započeli su s popisom imena iz 1901. godine i nadopunili ga proširenim popisom imena, uključujući različite mogućnosti pisanja istih. Taj model Odbor za popis imena i danas slijedi.

Za one koji žele pročitati više o kriterijima koji se primjenjuju u postupku uklanjanja i dodavanja imendana, mogu vam savjetovati web stranicu sprakochfolkminnen.se, kao i djelo *Knjiga o popisu imena* iz 2000. godine.

Vratimo se konačno na početno pitanje: Onaj tko nema imendan, može li ga dobiti?

Izgledi se razlikuju ovisno o razlozima: ako se kao i mnogo Šveđana nazivate Mohamed ili Ali, imate mnogo veće šanse nego ako su vaši roditelji bili neurotično domišljati u davanju imena i nazvali vas, na primjer, Gljiva.

Vikinzi i dalje pokoravaju

Vaše ime također ima veće šanse ako je povezano s imenom koje se već obilježava tog dana: kulturno-povijesno ili jezično-povijesno. Tako je ime Ronja zbog **Astrid Lindgren** dodano na Idin dan, a Saga je dodana Sivinu danu zbog toga što su obje staronordijske božice.

Vikinzi i dalje pokoravaju.

Kad pitam Katharinu Leibring kako je imigracija djelovala na rad Odbora, ona odgovara da je to jedno od najhitnijih pitanja i upućuje na nadolazeće sastanke, ali i dodaje:

„Za sada mogu reći da mnoga novodošla imena imaju ekvivalente u *namnlängd*-u (ili u proširenom popisu imena) zato što mnoga imena imaju zajedničko podrijetlo u bilo kojoj od tri glavne religije – islamu, judaizmu i kršćanstvu."

Da, lako je zaboraviti da su imena koja se mogu činiti nadšvedskima usko povezana s imenima poput Yusif i Maryam.

Moj razgovor s Katharinom Leibring daje mi osjećaj da „zabrinutost za kulturnu baštinu" nije toliko naglašena kao 1901. godine te da se fokus preusmjerio na istraživanje ljudskih imena, više deskriptivno, nego normativno, da se akademski izrazim. Leibring zaključuje:

„Općenito bismo mogli reći da bi ime trebalo biti živo kako bismo ga uveli u *namnlängd*, popularno i, po mogućnosti, ime koje nam je predloženo.

Dakle, ako vas ili vašeg unuka ili unuku u Švedskoj krasi živo ime, vrijedi se obratiti Odboru za popis imena s prijedlogom – možda će iduće godine upravo to ime na određeni dan biti napisano na slavljeničkoj torti.

XII. ÖVERSÄTTNINGAR FRÅN KROATISKA TILL SVENSKA

XII.1. KROATISKA KÄLLTEXTER

XII.1.1. Priča o parku

Odvajanjem od nekadašnjeg istarskog kopna, nastali su Brijunski otoci. Nigdje toliko crnike i lovora na jednom mjestu i hlada pod krošnjama drveća širokih i dvadesetak metara. Brijuni su prekrasna slika prirode koju je kultivirao čovjek za svoj najugodniji boravak u raskoši zelenila, krajoliku uređenom do krajnje pitomosti te mirisa i blizine mora. Čovjek je oblikovao prirodu prema svojim potrebama i stvorio neuobičajen krajolik na Jadranu koji su rado posjećivali brojni državnici, poznati glumci, glazbenici, umjetnici, znanstvenici, plemići uge istaknute ličnosti. Brijuni su bili i ostali sinonim za ugodu odmora.

Je li čovjek uspio u svom naumu kreiranja prostora za poseban ladanjski odmor? Zasigurno jest.

Uostalom, tko drugi legitimira prostor nego gosti? A ovdje su dolazili vojvode s vojvotkinjama, prinčevi s princezama, državnici, glumice i glumci, znanstvenici, nobelovci, liječnici, sportaši... A, tako je i danas! Brijuni su zarana prepoznati kao odredište koje pruža udobnost odmora u neposrednosti prirodne ljepote.

Nedugo nakon rata, 1949. godine, Brijuni postaju rezidencija tadašnjeg predsjednika bivše Jugoslavije, Josipa Broza Tita. Slika rata brzo je iščezla uklanjanjem ratnih ruševina. Hoteli su obnovljeni kao i parkovi. Sagrađene su vile na zapadnoj obali Velog Brijuna. To su Bijela vila iz 1953. godine i vila Brijunka, sagrađena četiri godine kasnije. Na otočiću Vangi podignuta je prizemna vila, voćnjaci, vinogradi i vinski podrumi.

Sam prostor, uvelike drukčijeg lica, naseljen je još u pretpovijesno doba. Rimljani su ga potom osvojili i obožavali, te na njega donijeli maslinu i vinovu lozu, ali i robovlasnički sustav.

I Rimljani su ovdje provodili ladanjske dane o čemu svjedoče ostaci brojnih zdanja. U uvali Verige nalazimo ostatke raskošne rimske vile na tri terase, s hramovima, šetnicom, termama, ribnjakom... stoga i ne čudi da je ova vila za vrijeme cara Vespazijana postala carskom rezidencijom.

Povijesna razdoblja mijenjala su stanovnike i karakter prostora, koji se uvelike eksploatirao. Sol i kamen vadili su se od antičkih do mletačkih dana, dok u drugoj polovici 18. stoljeća otoci bivaju gotovo u potpunosti napušteni. Tek povremeno dolazilo se sjeći drvo.

Stoljeće kasnije, Austrijanci grade fortifikacijske objekte zbog obrane važne im luke, Pule.

Jedno je ime direktna veza Brijuna i njegova ponovno rođenog turističkog i bezbrižnog ladanjskog života. Godina: 1893. Glavni akter tog preporoda je austrijski industrijalac, Paul Kupelwieser, direktor čeličane u Moravskoj. Odlučio je baviti se turizmom svog nauma. I stoga ih je kupio. Uslijedilo je krčenje makije, sadnja drveća, građevinski radovi.

Prvi gosti dolaze na odmor već 1896. godine. No, sustiže ih napast koja kvari svako ladanje: komarci. A njihovi ubodi nosili su i malariju.

Napasnici su mogli u potpunosti uništiti ideju o turističkom raju Paula Kupelwiesera. No srećom situaciju rješava bakteriolog Robert Koch, koji dolazi na Kupelwieserov poziv. Danas se može vidjeti kameni spomenik posvećen ovom poznatom bakteriologu. S Kochovim dolaskom kreće novi val radova: zatrpavaju se bare i lokve kako bi se uništila legla komaraca, a oboljeli se liječe kininom. Bila je to vrlo uspješna akcija. Oboljelih više nije bilo i ladanjska budućnost ponovno je mogla cvjetati.

Nadalje se grade hoteli i 1913. godine otok Veliki Brijun bilježi više od 300 soba. Nekoliko godina ranije postavila se voda, pošta, telefon... Nastavljaju se uređivati staze i šetnice do mora, parkovi, kupalište s kabinama, otvaraju se zatvoreni bazen s grijanom morskom vodom, kasino, sportski tereni, konjska ergela – sve što je gostima moglo pružiti užitak i razonodu.

Ne zaostaje se ni u raskošima za druga osjetila. Vino se proizvodilo iz najboljih domaćih vinograda, maslinovo ulje iz brijunskih maslinika, mliječni proizvodi i fini sirevi izvor imaju u otočkim pašnjacima. Turistički raj velike izdašnosti i ugode. Od 1910. do 1914. Brijuni su imali i svoju tiskovinu „Brioni Insel Zeitung“ o turističkoj, lječilišnoj, kuturnoj i rekreativnoj ponudi otoka i otočnim zbivanjima. Sezona je trajala cijelu godinu.

Ukratko, dolazak na Brijune neoskvrnjiva je potvrda društvenog statusa.

Brijuni svakako imaju više lica.

Na otočnom kamenu mogu se vidjeti otisci stopa dinosaura, mezozojskih gmazova, pa je ovaj lokalitet paleontološki posebno zanimljiv. Zbirke koje čuvaju brijunski muzeji otvaraju stranice arheoloških i kulturno-povijesnih zanimljivosti, a tu su i kopije fresaka i glagoljaških natpisa.

Flora i fauna je, upravo zbog te trajne navade čovjeka da je učini što uređenijom, vrlo specifična.

Glavnina flore ima mediteranska obilježja. I dalje je najviše makije, ali tu su i šume crnike i lovora. Nigdje ih nije toliko u zajednici na jednom mjestu duž Jadrana. Velike su travnjačke i parkovne površine. Na Brijunima je utvrđeno gotovo šestotinjak autohtonih i osamdesetak alohtonih vrsta.

Fauna je ukras brijunskog zelenila. Jeleni lopatari i aksisi, mufloni, pauni i zečevi slobodno šetaju parkom i dio su vrlo poznatog, atraktivnog brijunskog identiteta. U pitanju su stotine jedinki, samo je jelena lopatara preko 700, a muflona preko 200. Na Velikom Brijunu nalazi se Safari park, osnovan 1987. godine, u kojem se mogu vidjeti zebre, slonica Lanka, indijsko govedo, nojevi, ljame... ali tu su i autohtoni stanovnici Etno parka: istarsko govedo, koza, istarska ovca pramenka i istarski magarac.

Veliki Brijun diči se pejzažnim parkovima i travnjacima. Krčenje makije još za vrijeme Kupelwiesera preživjela su brojna velika stabla i masline. Najstarija je maslina stara oko 1600 godina, a najveća crnika je još i starija. Krošnje stabala stvorene su za opuštanje u hladu njihovih dvadesetmetarskih krošnji. Kakvo odmorište za jelene i muflone!

Šetnice su duge i vrlo atraktivne, drvoredi impresivni u svom skladu, kao i otvorene pejzažno-parkovne površine.

Bez obzira na to što će znalci i znatiželjnici znati prepoznati, naličje Brijuna, posebna energija koja se tu osjeća, vedra je, mirna i spokojna. Danas je tu svjetski poznato golf igralište iz 1922., sportski tereni za mali nogomet, tenis i odbojku te elektromobili i bicikli kojima se istražuju i najskrivenije lokacije.

U takvoj zaokupljenosti, nerijetko se zaboravlja da osamdesetak posto površine Nacionalnog parka zauzima more. Morska je fauna vrlo bogata i broji mnoge vrste. Posjetitelje osobito raduje kada im se ukaže njezino veličanstvo morska kornjača ili na moru ugledaju „bal“ dobrih dupina. Brijunski je akvatorij značajno mrijestilište riba i stanište svih organizama tipičnih za sjeverni Jadran. U ovom su morskom parku staništa periski (*Pinna nobilis*), strogo zaštićene endemske mediteranske vrste, i prstaca (*Lithophaga Lithophaga*). Ima i drugih endemskih vrsta organizama: smeđa alga jadranski bračić i plaštenjak jadranski ciganin. Podmorje je pravo carstvo spužvi, školjkaša, ježinaca, rakova i riba. U prošlosti je u podmorju Brijuna utvrđen velik broj vrsta koji se po prvi put spominju u Jadranu, a opisane su za znanost i neke nove vrste, poput rožnatog koralja *(Alcyonium brionense*).

Svako je povijesno razdoblje na Brijunima ostavilo svoj trag – od vrlo sačuvanih paleontoloških otisaka stopala dinosaura do današnjih dana. No otkako je Kupelwieser oplemenio Brijune, njihovo dominantno ozračje i sadržaji čine najraskošniji odmor u bliskom susretu s karakterističnom florom i faunom, u zajedništvu kulturne i prirodne baštine.

Parkovna iskaznica - informacije o parku

Prirodna baština

Stablo masline staro 1600 godina, najveća površina crnike i bora na hrvatskoj obali i brijunski mediteranski vrt sa 170 vrsta autohtonih biljaka tek su dio atrakcija.

Životinjski svijet Brijuna objedinjuje najraznolikije vrste na jednom području, tako da je odgovor na pitanje gdje se na jednom mjestu mogu sresti mufloni, žirafe i istarsko govedo upravo Brijunsko otočje. Brijunskim akvatorijem plivaju dobri dupini, a podmorje obiluje ribom i koraljima.

Biljni svijet

Vegetacija je obilježje koje Brijune čini osobitima i vrijednima. Zauzimanjem nekada poljoprivrednih površina i krčenjem dijela šumskih površina te njihovim pretvaranjem u pejzažne parkove s prostranim otvorenim travnjacima stvoren je jedinstven krajolik na hrvatskoj obali Jadrana. Brijunsko otočje ima sva mediteranska obilježja. Nalazi se u sredozemnoj (mediteranskoj) fitogeografskoj regiji te zbog toga glavnina flornih elemenata na otočju ima prava mediteranska obilježja. Na otočju obitavaju u značajnom broju neke vrste biljaka koje su uvrštene u skupinu posebno ugroženih vrsta u Hrvatskoj (primorska makovica, divlji krastavac, neke vrste trava). Šume crnike, u svom tipičnom sastavu, nalazimo na nekoliko mjesta na Velikom i Malom Brijunu. Uz crniku najčešće se javljaju zelenika, planika, smrdljika, tršlja, lemprika, mirta i veliki vrijes. Tu šumu čine gotovo neprohodnom povijuše: tetivika, skrobut, sparožina, božje drvce i mediteranska divlja ruža. Autohtone šume crnike nisu samo pluća nego i ukras Brijuna.

Šuma i makija

Šume crnike s lovorom najzastupljenije su na istočnom dijelu Velikog Brijuna (brežuljci Kosir, Javornik, Saluga i Kaštel). Nigdje na hrvatskoj obali nema ovako cjelovitih prostora s mješovitim sastojinama crnike i lovora, što je jedna od bitnih zanimljivosti Brijuna.

Makiju nalazimo na svim otocima. Najljepša makija, visoka do 8 m i gusta do neprozirnosti, očuvana je na poluotoku Penedi (Veliki Brijun). Na Vangi i Malom Brijunu najočuvanija je makija na ovom dijelu Mediterana.

Pejzažni parkovi i travnjaci

Ova komponenta brijunskog krajolika odnosi se gotovo isključivo na Veliki Brijun, jer oko 40 posto njegove površine pripada pejzažnim parkovima i travnjacima. Kultura oblikovanja pejzaža Brijunskog arhipelaga datira još s početka prošloga stoljeća. Najzaslužniji za današnji izgled pejzaža su Paul Kupelwieser i Alojz Čufar, koji su na Velikom Brijunu stvorili prvi stilski oblikovan mediteranski perivoj u tadašnjoj Europi. Ovdje su uklopljeni autohtoni florni elementi, ali i egzote koje gotovo cijelo stoljeće obitavaju na Brijunima. Neka od stabala crnike iz tog perioda danas su prvorazredni soliteri s krošnjama raspona do 20 metara, koji obilježavaju i daju identitet pojedinim proplancima i vidicima. Divljač je uvjetovala vizualnu posebnost ovih stabala – do visine od oko 2 metra nema grana (mladice i lišće obrsti divljač), pa krošnja dobije izgled „kišobrana“ kao da je vrtlarski oblikovana.

Brijunski mediteranski vrt

Brijunski mediteranski vrt predstavlja vrtnu atrakciju unutar Nacionalnog parka na površini od 17 000 m². Glavni cilj osnivanja Brijunskoga mediteranskog vrta je oplemenjivanje navedene destinacije i osnivanje reprezentativnog vrta koji se uklapa u ostale prirodne i kulturno-povijesne sadržaje nacionalnog parka. Mediteranski vrt, na posebno dizajniranim plohama, danas udomljuje oko 170 vrsta različitih autohtonih biljaka i egzota koje su obilježene pločicama s QR kodovima za dodatne informacije o pojedinim vrstama.

Stara maslina

Stara maslina podvrsta je poludivljeg tipa buža (autohtona istarska sorta), na kojoj je 60-ih godina prošloga stoljeća izvršena analiza aktivnim ugljikom ^{14}C kako bi se utvrdila njezina starost. Tada je ustanovljeno da je maslina stara oko 1600 godina.

XII.1.2. Upute za uporabu

Djelovanje

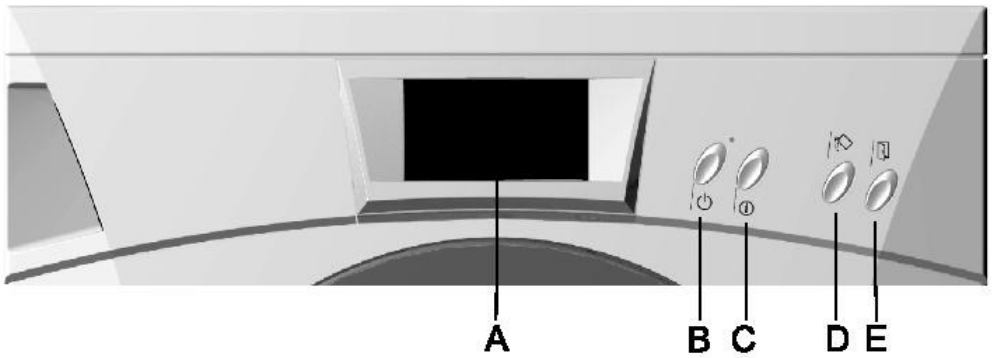

A - ekran
B - tipka UKLJUČENJE/ISKLJUČENJE
C - tipka INFO
D - tipka za otvaranje vrata perilice
E - tipka za otvaranje dozirne posude perilice

Ekran

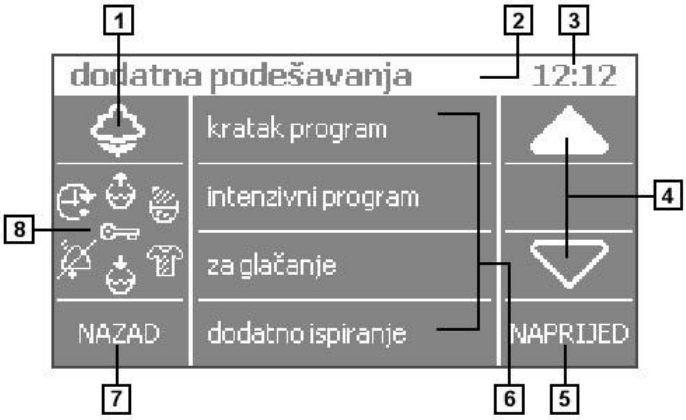

1. Simbol za izabrani program
2. Ime izabranog izbornika
3. Točno vrijeme
4. Strelice za pomicanje po izborniku
5. START, STOP, DA, POHRANI, IZBRIŠI odnosno POTVRDI (NAPRIJED) izabrani program
6. Izbornik s mogućim podešavanjima
7. NAZAD, NE, STOP.
   NAZAD - vrati jedan korak natrag (u prethodni izbornik)
8. Simboli za izabrana dodatna podešavanja

141700

8

- Sve naredbe i izbori izvode se dodirom odgovarajućeg natpisa (polja s natpisom).
- Svaki izbor prati zvučni signal.
- Osvjetljenje pokazivača automatski se isključi, ako u roku 5 minuta nakon uključenja ništa ne pritisnete. Na dodir se pokazivač ponovno osvijetli.

Tipka INFO
Pritiskom na tipku INFO (C) možete u bilo kojem trenutku dobiti informacije o izbornicima, u kojima se trenutno nalazite. Dodirom polja NAZAD vraćate se u prethodni izbornik.

Tipka Otvaranje dozirne posude
Pritiskom na tu tipku (D) otvara se dozirna posuda. Ponovnim pritiskom posuda se zatvori. Stroj za pranje rublja mora biti uključen!

Tipka Otvaranje vrata
Pritiskom na tu tipku (E) otvorite vrata perilice. Stroj za pranje rublja mora biti uključen!

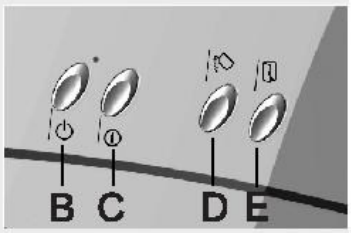

- Uključivanje aparata
Aparat uključite pritiskom na tipku **UKLJUČENJE/ ISKLJUČENJE** (B). Ekran zasvijetli i na njemu je ispisan pozdrav, koji nakon nekoliko trenutaka nestane. Pojavi se **osnovni izbor funkcija**, u kojem birate različite izbornike.

Prije prve upotrebe

- Izbor jezika
Ako vam ne odgovara jezik, u kojem se natpisi prikazuju na ekranu, možete ga zamijeniti.
U **osnovnom izboru funkcija** izaberite izbornik **alati.** Dodirom izaberete **jezik**.

141700

Prikaže se spisak jezika, po kojem se pomičete strelicama na desnoj strani, jezik odaberete dodirom. Posljednji odabran jezik spremljen je u memoriju i otad su svi natpisi u tom jeziku.

- Podešavanje senzora čistosti vode

Stroj ima ugrađen senzor, koji nadzire čistost vode za ispiranje, i na temelju mjerenja se sam odlučuje, koji je optimalan broj ispiranja. Senzor je pred prvom upotrebom potrebno najprije kalibrirati vodom, na koju će biti priključena perilica.
U osnovnom izboru funkcija odaberite izbornik **Alati**. Nakon dodira natpisa, prikaže se ispis **kalibracija senzora**.

Tipkom START uputite kalibriranje. Stroj automatski izvrši program kalibriranja, u toku kojeg na ekranu treperi natpis **kalibracija senzora**. Kad je kalibriranje zaključeno, na ekranu se ispiše ZAVRŠETAK i ekran se vrati u izbornik **Alati**.
Kalibraciju možete ponoviti bilo kad, ako ste zamijenili izvor vode, ili ako mislite da je došlo do promjene kakvoće vode. Inače vam preporučujemo da senzor kalibrirate jednom godišnje.

Postupak pranja

- Uključite perilicu
- Otvorite vrata perilice
- Napunite bubanj rubljem
- Zatvorite vrata
- Izaberite program
- Dozirajte sredstvo za pranje i njegu
- Uputite program

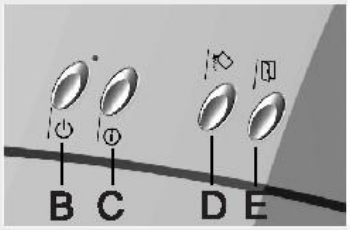

- **Uključenje stroja**
  Stroj uključite pritiskom na tipku B.
- **Otvorite vrata perilice**
  Vrata otvorite pritiskom na tipku (E).
- **Razvrstite rublje po vrsti tkanine.**
  Slijedite etiketama na tekstilu s oznakama za način pranja (vidi poglavlje Tabele).
  Preporučujemo da stroj nakrcate miješanim većim i manjim komadima rublja. Pazite na propisanu količinu rublja za pojedine programe.

141700

10

⚠ **Zakopčajte gumbe i patente, zavežite trake te džepove okrenite prema van.**

⚠ **Vrlo osjetljivo rublje stavite u posebnu tekstilnu vrećicu.**

⚠ **Preporučujemo da perete veće i manje komade rublja istovremeno.**

- **Stavite rublje** u bubanj (provjerite dali je bubanj prazan!).
- **Zatvorite vrata.**
  Vrata zatvorite tako da ih gurnete prema stroju da se zaglave. Pazite da prilikom zatvaranja ne pritvorite kakav dio odjeće.
- **Otvorite slavinu** za dovod vode.
- **Izaberite program pranja.**
  Nakon uključenja stroja i pozdrava, na ekranu se ispiše osnovni izbor funkcija, u kojem možete birati pojedine opcije.

Djelovanje perilice

- Izbor osnovnih programa (, , , , , , ,)
Osnovne programe možete birati obzirom na vrstu rublja, koje želite oprati. Namijenjeni su pranju normalno umazanog rublja.

Pamuk: bijelo/obojano
Pamučna i lanena posteljina i donje rublje, stolnjaci, ručnici, gornja odjeća, i sl.

Sintetika
Košulje, bluze i druga odjeća iz poliestera, poliamida ili mješavine tih vlakana s pamukom.

Osjetljivo
Program za osjetljivu odjeću (haljine, suknje, bluze,..) i zavjese.

Vuna
Naročito nježan program za pranje vunenih proizvoda, označenih za strojno pranje.

Ručno pranje
Vrlo nježan program, koji se zaključi kratkom nježnom centrifugom (max. 400 okr/min).
Prikladan je za pranje tkanina iz lana, svile, vune ili viskoze, koje su označene za ručno pranje.

Nakon izbora vrste rublja ispiše se program s preporučljivom optimalnom temperaturom i najvećim okretajima centrifuge, koje program dozvoljava.
Ako ne želite mijenjati prikazane regulacije niti birati **dodatna**

141700

podešavanja, pritiskom na START uputite izvođenje programa.

Izbor temperature

Dodirom polja s ispisom temperature otvara se izbornik za biranje temperature.

Brzina centrifuge/ crpka stop

Dodirom polja za ispis okretaja otvori se izbornik za izbor okretaja.
Ispišu se najviši okretaji za odabrani program. Regulacija "0" isključuje kompletno centrifugiranje. Zadnji izbor je **crpka stop**, što znači da rublje ostane namočeno u zadnjoj vodi, a Vi sami odlučite o završetku programa. Crpku stop uključite, kad rublje ne možete odmah izvaditi iz stroja, zato da time spriječite preveliko gužvanje rublja.

- Izbor dodatnih podešavanja

Podešavanja birate dodirom natpisa. Ako postoji više mogućnosti izbora, otvori se dodatni izbornik za izabranu funkciju. Kvačica uz natpis označuje potvrdu izbora, a istovremeno se na lijevoj strani ekrana pokaže simbol, koji označuje izabranu funkciju. Mogućnost izbora dodatnih funkcija ovisi o programu. Uvijek se prikažu samo one funkcije, koje je moguće izabrati za određen program.
Neke se funkcije međusobno isključuju i nije ih moguće izabrati istovremeno (vidi Tabelu programa/dodatna podešavanja).
Nakon isključenja stroja, dodatna podešavanja vraćaju se na osnovne vrijednosti, osim podešavanja zvučnog signala i blokade za djecu.

Kratak program

- Prikladan je za pranje manje zaprljanog rublja, ili manje količine rublja.
- Skrati se vrijeme pranja i ispiranja.
- Smanji se potrošnja vode.

Intenzivan program

- Za pranje vrlo prljavog rublja
- Produžuje se vrijeme pranja.

Lakše glačanje

Nježnim tumbanjem i završnom centrifugom sprečava da se rublje previše zgužva.

⚠ **Pazite na propisano najveće punjenje.**

141700

12

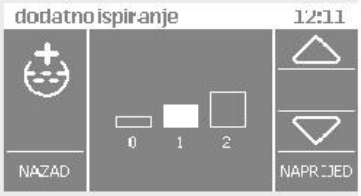

Dodatno ispiranje

Prikladno za osobe, koje su naročito osjetljive na sredstva za pranje. Možete izabrati jedno ili dva dodatna ispiranja.

Senzor čistosti vode

Stroj sam izabere potreban broj ispiranja obzirom na utvrđenu čistost vode za ispiranje, koju će mu senzor izmjeriti.

Više vode

Za pranje vrlo prljavog rublja. Količinu vode možete povećati u dva stupnja.

Pretpranje

Za pranje vrlo prljavog rublja, prije svega s površinskom prljavštinom, koju pretpranjem odstranite.

Namakanje

Za uklanjanje veće nečistoće. Vrijeme namakanja možete podesiti na 1 do 6 sati.
Nakon namakanja automatski počinje odabrani program pranja bez crpenja vode.

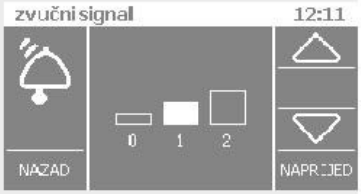

Zvučni signal

Zvučni signal potvrđuje svaki dodir pokazivača, označava početak i kraj pranja, i završetak programa, te signaliziranje grešaka. Osnovno podešavanje je tiši zvuk (1). Možete birati isključenje zvučnog signala (0), ili glasniji signal (2). Isključenje zvučnog signala prati ispisan simbol .

Blokada za djecu

Perilicu možete zaštititi pred neočekivanim promjenama programa i funkcija tijekom djelovanja.
Blokada za djecu aktivira se nakon upućivanja programa.
Prilikom dodira ekrana, stroj Vas upozori da je blokada uključena.
Blokadu za djecu možete isključiti privremeno ili trajno.

Privremeno isključenje blokade za djecu tijekom djelovanja:
Pritisnite simbol ključića i držite ga četiri sekunde. Zaštita je privremeno isključena i program možete prekinuti.
Funkcija se ponovno aktivira pritiskom na **START**. Ako 15 sekundi nakon privremenog isključivanja ne promijenite ništa, zaštita će se automatski ponovo uključiti.
Trajno isključenje blokade nakon završetka programa:
Ako pritisnete simbol ključića i držite ga četiri sekunde, zaštitu ste trajno isključili. Ako ugasite stroj ne da bi isključili zaštitu, ova će ostati aktivna i prilikom slijedećeg uključenja. Novi program ne možete izabrati prije no što isključite zaštitu za djecu.

141700

XII.2. ÖVERSÄTTNINGAR TILL SVENSKA

XII.2.1. Parkens historia

Brijuniöarna skapades genom att de avskildes från det som en gång var det istriska fastlandet. Ingenstans finns det så många stenekar och lagerträd på ett plats eller skuggor under trädtak som kan bli upp till 20 meter breda. Brijuni är en vacker bild av naturen som som människan kultiverat för sin behagligaste vistelse i frodig grönska, i ett landskap med närhet till havet och dess dofter, förfinats till sin yttersta mildhet. Man har format naturen enligt sina behov och skapat ett ovanligt landskap vid Adriatiska havet som med glädje besökts av många statsmän, berömda skådespelare, musiker, konstnärer, forskare, adelsmän och andra framstående personligheter. Brijuni var och förblir synonymt med semestertrivsel.

Har man lyckats skapa en plats för en unik lantlig semester ? Javisst.

Vem legitimerar, förresten, en plats om inte besökarna? Hit kom hertigar med hertiginnor, prinsar med prinsessor, statsmän, skådespelerskor och skådespelare, forskare, nobelpristagare, läkare, idrottare... Och så är det även idag! Brijuni är sedan länge känt som en destination som erbjuder en mysig semester i omedelbar närhet till naturlig skönhet.

Inte långt efter kriget (1949) blev Brijuni residens för Jugoslaviens dåvarande president Josip Broz Tito. Bilden av krig bleknade snabbt bort med avlägsnande av krigsruinerna. Hotell, såväl som parker, renoverades. Två villor byggdes på västra kusten av ön *Veli Brijun*: *Bijela vila* från 1953 och *Brijunka* som byggdes fyra år senare. På den lilla ön *Vanga* uppfördes en envåningsvilla och fruktträdgårdar, vingårdar och vinkällare anlades.

Själva området, då med en helt annan karaktär, var bebott i förhistorisk tid. Sedan erövrade romarna Brijuni, blev helt förtjust i platsen men de tog inte bara oliver och vinrankor till den omtyckte ön utan också slaveri.

Romarna tillbringade också sina lantliga semestrar här, vilket lämningar av många byggnader vittnar om. I havsviken *Verige* hittar vi resterna av en lyxig romersk villa på tre terrasser, med tempel, strandpromenad, termer, fiskdamm... därför är det inte förvånande att villan under kejsare Vespasianus blev en kejserlig bostad.

Under olika historiska perioder byttes ut inte bara invånare på Brijuni utan också öarnas själva karaktär – öarnas resurser utnyttjades till stor grad. Salt och sten utvanns från antiken till venetianska dagar, men under andra hälften av 1700-talet var öarna nästan helt övergivna. Bara ibland kom man för att hugga ner träd.

Ett sekel senare byggde österrikarna befästningar för att försvara sin viktiga hamn, Pula.

Särskilt ett namn är förknippat med Brijuni och det återupplivade, turistiska och sorglösa landsbygdslivet. Året var 1893. Huvudaktören i återupplivandet är en österrikisk industriman, Paul Kupelwieser, direktör för ett stålföretag i Mähren. Han bestämde sig för att själv utforma turismen på sitt eget sätt. Och så köpte han öarna vilket följdes av avskogning av buskskog, trädplantering och byggnadsarbete.

De första semestergästerna kom redan 1896 men blev då blev de plågade av en pest som förstör varje lantlig semester: myggor. Och deras bett bar på malaria.

Dessa angripare kunde helt ha förstört idén om Paul Kupelwiesers turistparadis. Men situationen löstes lyckligtvis av bakteriologen Robert Koch som kom på Kupelwiesers inbjudan. Idag kan man se ett stenmonument tillägnat denna berömda bakteriolog. Med Kochs ankomst började en ny våg av arbete: dammar och vattenpölar fylldes igen för att förstöra myggkullarna och patienter behandlades med kinin. Det var en mycket framgångsrik åtgärd.

Det fanns inte längre några sjuka, vilket betydde en blomstrande framtid för lantliga semestrar på Brijuni.

Hotell fortsatte att byggas på ön *Veliki Brijun* och 1913 ebjöd det över mer än 300 rum. Några år tidigare grundades postkontor och infördes vatten och telefon... Vägar, strandpromenader, parker, badplatser med hytter fortsatte att byggas. Inomhuspool med uppvärmt havsvatten, kasino, idrottsplatser och stuterier öppnas - allt som kunde erbjuda gästerna nöje och underhållning.

När det gäller andra sinnen, har öarna också mycket att erbjuda. Vin producerades av de bästa lokala vingårdarna, olivolja från Brijunis egna olivlundar och mejeriprodukter och fina ostar kommer från öarnas betesmarker. Ett turistparadis med stor generositet och komfort. Mellan 1910 och 1914 hade Brijuni också sin egen tidning *Brioni Insel Zeitung* om händelser på öarna och turist-, hälso-, kultur- och rekreationserbjudanden. Säsongen varade hela året.

Kort sagt: att komma till Brijuni var en obestridlig bekräftelse av social status.

Brijuni har verkligen flera ansikten.

I öarnas sten kan du se avtryck av dinosaurier-- mesozoiska reptiler, vilket gör den lokalitet särskilt intressant ur paleontologiskt perspektiv. Samlingarna i museer på Brijuni öppnar historiska sidor med fängslande arkeologiska och kulturhistoriska innehåll. Dessutom hålls där också kopior av väggmålningar och glagolitiska inskrifter.

Flora och fauna är mycket specifika på grund av människans bestående strävan att göra dem mer välskötta.

För det mesta har flora medelhavsdrag. Buskskog är fortfarande mest utbredd, men det finns stenekskogar och lagerskogar också. Ingenstans finns det så många sådana skogar på en plats längs Adriatiska havet. Gräsmattor och parkområden är stora. Nästan 600 infödda och åttio införda arter har identifierats på Brijuni.

Fauna är smycken i Brijunis grönska. Dovhjortar och axishjortar, mufflonfår, påfåglar och harar ströver fritt i parken och är en del av mycket attraktiva och välkända Brijunis identitet. Här handlar det om hundratals individer. Bara dovhjortar finns mer än 700 och mufflonfår finns mer än 200. Ön *Veliki Brijun* är hem till safariparken som grundades 1987. Där kan du se zebror, en elefant som kallas för Lanka, zebu, strutsar, lamor... Men i etnoparken finns det också inhemska invånare: istrisk nötkreatur, get, istrisk får och istrisk åsna.

Veliki Brijun ståtar med sina landskapsparker och gräsmattor. Många stora träd och olivträd överlevde avskogningen av buskskog under Kupelwieser. Det äldsta olivträdet är ungefär 1600 år gammalt, och den största steneken är ännu äldre. Trädtak finns där för att koppla av i skuggan av deras tjugo meter breda trädkronor. Vilken ideall rastplats för dovhjortar och mufflonfår!

Strandpromenaderna är långa och mycket attraktiva, träd på rad är imponerande i sin harmoni, såväl som de öppna parkområdena.

Oavsett av vad experter och de nyfikna kommer att känna igen på denna sida av öarna, är den speciella energin som känns på öarnas baksida alltjämt trevlig, lugn och fridfull. Idag finns

här den världsberömda golfbanan från 1922, idrottsplatser för futsal, tennis och volleyboll såväl som elbilar och cyklar för att utforska även de mest dolda lokaliteterna.

Upptagen med sin lantliga semester, glömmer man ofta att åttio procent av nationalparkens yta utgör havet. Den marina faunan är mycket rik och omfattar många arter. Besökare är särskilt glada när *Deras Majestät* havssköldpadda visar sig eller när de får syn på flasknosdelfiners ”dans” ute i havet. Brijuni-akvariet är en betydelsefull fiskfarm och en livsmiljö för alla organismer typiska för norra Adriatiska havet. Denna marinpark är hem för *Pinna nobilis*, en strikt skyddade endemiska medelhavsart, och musslor *Lithophaga Lithophaga*. Det finns också andra endemiska arter av organismer: bruna alger *Fucus virsoides* och manteldjur *Polycitor adriaticus*. Undervattensvärlden är en riktig rikedom av svampar, skaldjur, sjöborrar, krabbor och fisk. Tidigare hittades i undervattenvärlden av Brijuni ett stort antal arter som före inte hade nämnts i Adriatiska havet. Och några nya arter, såsom hornkorallen (*Alcyonium brionense*), beskrevs vetenskapligt för första gången.

Varje historisk period på Brijuni har lämnat sitt spår – från de mycket bevarade paleontologiska fotavtrycken av dinosaurier fram till nutid. Men sedan Kupelwieser förädlade Brijuni har öarnas dominerande atmosfär gjort dem till platsen för den mest pråliga semestern, i nära möte med unik flora och fauna, med överlappande kultur- och naturarv.

Parkens identitetskort -- informationer om parken

Naturarv

Det 1600-åriga olivträdet, det största området med steneker och tallar på den kroatiska kusten, och Brijuni-medehavsträdgård med 170 arter av inhemska växter är bara några av attraktionerna.
Djurvärlden på Brijuni kombinerar en mängd olika arter i ett område, så svaret på frågan om var man kan på en plats träffa mufflonfår, giraffer och istriskt nötkreatur är Brijuni. I Brijuni-akvariet simmar flasknosdelfiner och undervattensvärlden är rik på fisk och koraller.

Flora

Det är vegetationen som gör Brijuni speciella och värdefulla. Genom jordbruksmarkserövring, avskogning av en del av skogsmark och omvandling till landskapsparker med stora öppna gräsmattor har ett unikt landskap på den kroatiska delen av Adriatiska kusten skapats. Brijuniöarna har alla medelhavsdrag. De ligger i den Medelhavets fytogeografiska regionen, och på grund av detta har en stor del av växtvärlden på öarna verkliga medelhavsdrag. På öarna finns det ett betydande antal växtarter som ingår i gruppen av särskilt hotade arter i Kroatien (strandvallmo, vild sjögurka, vissa gräsarter). Stenekskogar i sin typiska sammansättning finns på några platser på de öarna *Veliki Brijun* och *Mali Brijun*. Bredvid stenekar förekommer olivträd, smultronträd, terebint, mastixbuske, lagerolvon, myrten och trädljung. Den skogen gör nämligen lianer nästan ogenomtränglig: taggranka, särskilda arter av klematis och sparrisväxt, åbrod och slutligen hundros. Ursprungliga stenekskogar är inte bara lungorna utan också en dekoration av Brijuni.

Skog och buskskog

Stenekskogar med lager är de vanligaste på den östra delen av *Veliki Brijun* (berg *Kosir, Javornik, Saluga* och *Kaštel*). Ingenstans på den kroatiska kusten finns det sådana fyllständiga områden med blandande skogbeståndet av stenekar och lager, vilket också gör Brijuni intressanta.

Buskskogen finns på alla öarna. Den vackraste är tjock, nästan ogenomskinlig buskskog med höjden upp till 8m och bevaras på halvön *Penedi* (på ön *Veliki Brijun*). På öarna *Vanga* och *Mali Brijun* finns det den mest bevarande buskskugen i denna del av Medelhavet.

Landskapsparker och gräsmattor

Denna komponent av Brijuni-landskapet gäller nästan uteslutande ön *Veliki Brijun* eftersom landskapsparker och gräsmattor upptar cirka 40 procent av dess yta. Landskapet i Brijuni-skärgård började utformas i början av förra seklet. Paul Kupelweiser och Alojz Čufar skapade på *Veliki Brijun* den första fina Medelhavsparken i Europa vid den tiden och mest bidrog till dagens landskaps utseende. Landskapet innehåller både inhemska växter och exotiska som bebott Brijuni i nästan ett sekel. Några av stenekar från denna period är idag förstklassiga individer. Med trädtak upp till 20 meter i höjde kompletterar stenekarna utsikten över gläntor. Vilddjur bär skulden för dessa trädens visuella särdrag - upp till cirka 2 meter höjd finns det inga grenar (vilddjur betar skott och löv). Trädtaket tar formen av ett „paraply“ och det verkar som om en trädgårdsmästare står bakom den.

Medelhavsträdgård på Brijuni

Medelhavsträdgård på Brijuni är en 17 000 m^2 stor trädgårdattraktion i nationalparken. Huvudmålet med att skapa Brijuni-medelhavsträdgård är att berika den angivna destinationen och att skapa en representativ trädgård som passar in i nationalparkens naturliga och kulturhistoriska karaktär. Medelhavsträdgården, byggd på specialdesignade tomter, innehåller idag cirka 170 arter av olika inhemska och exotiska arter, som är märkta med skyltar med QR-koder för mer information om enskilda arter.

Det gamla olivträdet

Det gamla olivträdet är en underart av den halvvilda arten *buža* (en infödd istrisk sort), på vilken kol-14-metoden genomfördes under 1960-talet för att bestämma dess ålder. Då visade det sig att olivträdet är ungefär 1600 år gammal.

XII.2.2. Bruksanvisning

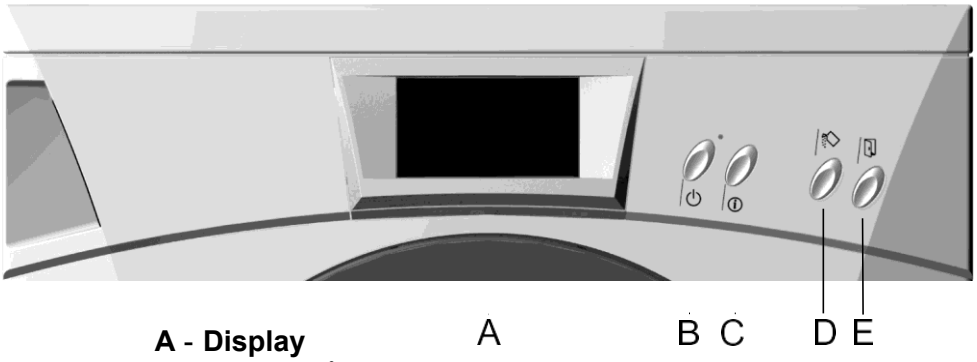

A - Display
B - Knapp PÅ/AV
C - Informationsknapp
D - Knapp för lucköppning
E - Knapp för öppning av tvättmedelsfack

Display

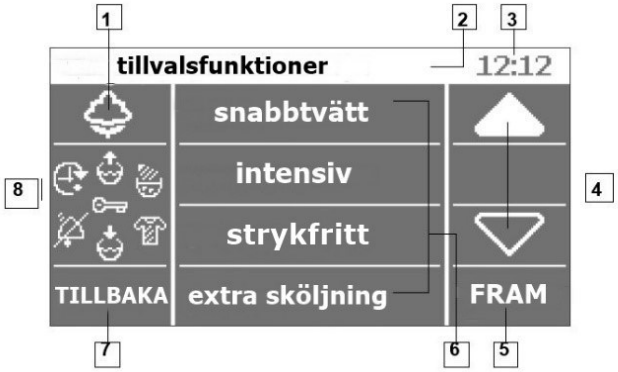

1. Symbol för valt program
2. Namn på den valda menyn
3. Klocka
4. Pilar för att navigera i menyn
5. START, STOPP, JA, SPARA, TA BORT dvs. BEKRÄFTA, (FRAM) det valda programmet
6. Översikt över möjliga funktioner
7. TILLBAKA, NEJ, STOPP.
   TILLBAKA – för att gå ett steg tillbaka (till föregående meny)
8. Symboler för alla valda tillvalsfunktioner

141708

- Alla kommandon och åtgärder utförs genom att trycka på motsvarande fält.
- Varje åtgärd åtföljs av en ljudsignal.
- Belysningen på displayen stängs av automatiskt om du inte trycker på någon knapp inom 5 minuter efter att maskinen ha slagits på. Tryck på displayen för att tända belysningen igen.

Informationsknapp
Tryck på informationsknapprn (C) för att få information om den menyn du är i. Tryck på TILLBAKA för att återgå till föregående meny.

Knapp för öppning av tvättmedelsfack
Tryck på knappen (D) för att öppna tvättmedelsfacket. Ett tryck till och tvättmedelsfacket stängs. Tvättmaskinen måste vara PÅ!

Knapp för lucköpnning
Tryck på knappen (E) för att öppna luckan. Tvättmaskinen måste vara PÅ!

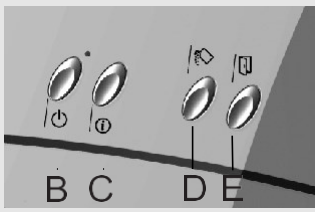

- **Slå på maskinen**
Tryck på **PÅ/AV**-knappen (B) för att slå på maskinen. Displayen börjar lysa och visar en hälsning som försvinner efter en stund. **Huvudmenyn** dyker upp, där du väljer olika användarmenyer.

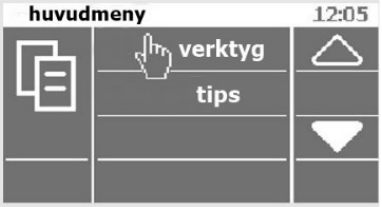

- **Språkval**
Om texten på displayen inte visas på önskat språk, kan du byta det. Gå till **Huvudmenyn**. Tryck först på **Verktyg** och sedan **Språk.**

141700

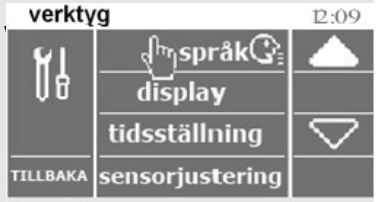

En lista med språk visas på displayen. Gå igenom den med hjälp av pilar på högersidan.
Tryck på det språk du vill ha.
Det senast valda språket sparas och används på displayen.

Justering av vattenrenhetssensor

Maskinen har en inbyggd sensor som gör kontroller av sköljvattnets renhet och baserat på mätningar bestämmer den själv vilket antal sköljningar är det optimala. Innan sensorn används för första gången måste den först justeras med det vatten som maskinen är ansluten till.

Välj **Verktyg** i huvudmenyn. När du har tryckt på det visas **sensorjustering**.

Tryck på START för att utföra justeringen. Maskinen utför automatiskt justeringsprogrammet medan fältet **Sensorjustering** blinkar på displayen. När justeringen är klar visas SLUT på displayen och displayen återgår till **Verktyg**.

Du kan upprepa justeringen när som helst, om du har bytt vattenkällan eller om du tror att det har skett en förändring i vattenkvaliteten. Annars rekommenderar vi att du justerar sensorn en gång om året.

Tvättprocessen

- Slå på maskinen
- Öppna tvättmaskinens lucka
- Lägg in tvätten i trumman
- Stäng luckan
- Välj ett program
- Dosera tvättmedel och mjukmedel
- Starta programmet

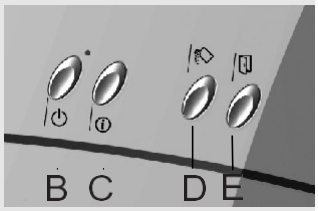

- **Slå på maskinen**
  Tryck på knappen B för att slå på maskinen.
- **Öppna tvättmaskinens lucka**
  Tryck på knappen E för att öppna luckan.
- **Sortera tvätten efter textiltyp.**
  Följ anvisningarna på tvättrådsetiketten. Vi rekommenderar att maskinen fylls med blandade plagg av olika storlekar. Tänk på rekommenderad tvättmängd för vissa program.

141700

⚠ **Stäng alla knappar och blixtlås, knyt alla snören och vänd fickorna ut och in.**

⚠ **Lägg mycket ömtåliga plagg i en särskild tvättpåse.**

⚠ **Vi rekommenderar att plagg av olika storlekar tvätts samtidigt.**

- **Lägg in tvättan** i trumman (kolla om den är tom!).
- **Stäng luckan.**

Stäng luckan genom att trycka den fast mot maskinen.

Se till att inga artiklar kläms när du stänger luckan.

Öppna vattenkram.

- **Välj ett tvättprogram.**

Efter att maskinen ha slagits på visas på displayen hälsningen och sedan den huvudmenyn där du kan välja vissa funktioner.

Användning

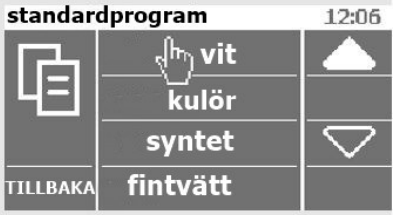

Välj ett standardprogram (, , , , , , , ,)

Beroende på typ av material du vill tvätta kan du välja mellan standardprogram avsedda för att tvätta normalt smutsade tvätt.

Bomull: vit/kulör

Bomulls- och linnesängkläder, underkläder, dukkar, handdukkar, ytterkläder mm.

Syntet

Skjortor, blusar och andra kläder av polyester, polyamid eller blandmaterial.

Fintvätt

Program för ömtåliga kläder (klänningar, kjolar, blusar...) och gardiner.

Ylle

Ett skonsamt program avsett för alla ullplagg avsedda för maskintvätt.

Handtvätt

Ett särskilt skonsamt program med en kort centrifugeringscykel (max. 400 v/min).

Använd det här programmet för att tvätta avsedda för handtvätt plagg av linne, silke, ylle eller viskos.

Efter att ha valt typ av tvätt visas det program med den optimala temperaturen och den maximala centrifugeringshestigheten som kan ställas in för det valda programmet.

Om du inte vill ändra visade inställningar eller välja **Tillvalsfunktioner**, tryck på START-knappen för att starta programmet.

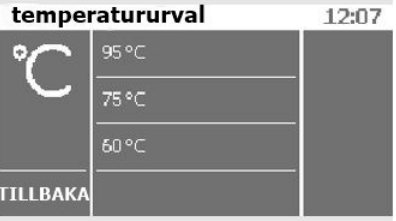

141700

Temperaturval

Tryck på knappen för att öppna termperaturinställningar.

Centrifughastighet / Sköljstopp

Tryck på knappen för att öppna centrifuginställningar.

Det visas högsta möjliga centrifugeringsvarvtal för det valda programmet. Läge „0“ betyder ingen centrifugering. Det sista är **Sköljstopp**, vilket betyder att tvätten ligger kvar i vatten efter den sista sköljningen och du själv väljer hur programmet avslutar. Ställ in sköljstopp om du inte ska ta ut tvätten ur maskinen strax efter för att undvika att den blir skrynklig.

Tillvalsfunktioner

(, , , , , , , ,)

Tryck på knappen för att välja en viss funktion. Om det finns flera alternativ öppnas en meny till för den valda funktionen. En bock bredvid funktionen pekar på bekräftelse av valet och en symbol för den valda funktionen visas på vänster sida. Det beror på programmet om det finns tillvalsfunktioner eller inte. För ett visst program visas som regel bara de funktioner som kan väljas. Vissa funktioner står i konflikt med varandra och därför kan inte väljas samtidigt. När maskinen är avstängd återgår alla tillvalsfunktioner till sina fabrikinställningar förutom ljudsignal och barnlås.

Snabbtvätt

- Använd för att tvätta lätt smutsade kläder eller liten tvättmängd.
- Tvätt- ock sköljtiden förkortas.
- Vattenförbrukningen minskar.

Intensiv

- Använd för mycket smutsig tvätt.
- Tar längre tid.

Skrynkelreducering

Mindre skrynkling tack vare skonsamma tumling och slutcentrifug.

⚠**Tänk på rekommenderade maximala tvättmängd.**

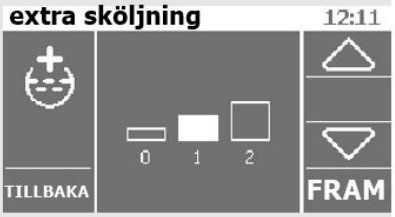

Extra sköljning
Användbart för personer som är känsliga mot tvättmedel. En eller två extra sköljningar kan väljas.

Vattenrenhetssensor
Maskinen själv väljer det optimala antalet sköljningar med hänsyn till vattenrenhet som sensorn mäter.

Extra vatten
För mycket smutsig tvätt. Vattennivån kan höjas med två grader.

Förtvätt
Använd för att få bort framför allt ytliga fläckar i mycket smutsig tvätt.

Blötläggning
För särskilt starkt smutsad tvätt. Du kan välja en blötläggningstid på mellan en timme och sex timmar.
Efter blötläggningen starter det valda programmet automatiskt utan att pumpa vatten.

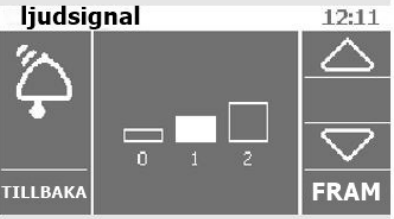

Ljudsignal
När en knapp trycks in bekräftas detta med en ljudsignal. Ljudsignalen pekar på början och slutet av tvättan. Fabrikinställningen är ett tystare ljud (1). Du kan välja att stänga av ljudsignalen (0) eller en högre signal (2). För att stänga av ljudsignalen tryck på knappen .

Barnlås
Du kan skydda maskinen från oväntada ändringar i ett program och funktioner som körs.
Barnlås aktiveras efter att programet ha startat. Genom att trycka på displayen, anger maskinen att barnlåset är aktivt.
Barnlåset kan du inaktivera tillfälligt eller permanent.

Inaktivera barnlåset *tillfälligt* när maskinen körs:
Tryck in nyckelsymbolen i fyra sekunder. Barnlåset är tillfälligt inaktiverat och du kan avsluta programmet. Funktionen aktiveras igen genom att trycka på **START**. Om du inte ändrar något efter 15 sekunder efter avstängningen slås skyddet på automatiskt.

Inaktivera barnlåset *permanent* efter programets slut:
Om du trycker och håller in knappsymbolen i fyra sekunder inaktiveras skyddet permanent. Om du stänger av maskinen utan att inaktivera barnlåset, kommer det också att vara aktiv nästa gång du slår på den. Du kan inte välja ett nytt program innan du inaktiverar barnlåset.

XIII. KÄLLTEXTER

Edenborg, C. M. (2020). *Så uppstod det svenska namnsdagskaoset*. Hämtat från: https://www.aftonbladet.se/kultur/a/Op2KmV/sa-uppstod-det-svenska-namnsdagskaoset besökt den 12 juni 2021

Gorenje. (2020). *Upute za uporabu – perilica za rublje 152312*. Hämtat från: https://www.gorenje.hr/podrska/upute-za-uporabu ss. 8-13 besökt den 12 juni 2021

Spri. (1999). „Terminologilärans grunder". i: *Spri-rapport 481, Metoder och principer i terminologiarbetet*. Stockholm: Spri, ss. 7-15. Hämtat från: https://www.isof.se/download/18.5a594813169903f99b6e0c87/1553602810594/Metoder-och-principer-i-terminologiarbetet.pdf besökt den 12 juni 2021

Vrdoljak. M. Kosinožić, R. *Priča o parku.* Hämtat från: https://www.parkovihrvatske.hr/nacionalni-park-brijuni?p_p_id=parcstabhandler_WAR_parcsportlet&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_resource_id=aboutPark&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=svi-portleti&p_p_col_count=2&_parcstabhandler_WAR_parcsportlet_mvcPath=%2Fjsp%2Fparcs-tab-handler%2Ftab-pages%2Fabout-park.jsp besökt den 12 juni 2021